RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1899. Första Kammaren. N:o 23.

Lördagen den 29 april, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 22 i denna månad.

Upplästes ett inkommet läkareintyg af följande lydelse:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare herr *J. Pehrsson* i Marklunda på grund af *bronchitis* för närvarande är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet, det varder härmed på heder och samvete intygadt.

Ousby den 28 april 1899.

Frans Forsslund,
bataljonsläkare.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

n:o 56, angående nedsättning af rekommendationsafgiften för inrikes brefpostförsändelser;

n:o 57, angående ändring af gällande bestämmelser i fråga om prenumeration å tidningar; samt

n:o 58, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 12, i anledning af väckta motioner i fråga om ändring i bestämmelserna om de ständiga utskottens sammansättning m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

n:o 10, angående reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

n:o 73, med anledning af en inom Andra Kammaren väckt motion, angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t ville inleda förhandlingar om aftal mellan Sverige, Norge och Danmark rörande en samfäld deklaration till öfriga magter, hvarigenom de skandinaviska staterna förklara sig för principielt och permanent neutrala;

n:o 74, i anledning af dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjette hufvudtiteln gjorda framställning om anslag till aflöningar och öfriga utgifter vid Ultuna landtbruksinstitut, dels ock Kongl. Maj:ts proposition angående slutlig organisation af nämnda institut;

n:o 75, angående Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde hufvudtiteln gjorda framställning om anslag för till- och ombyggnader m. m. vid akademiska sjukhuset i Upsala; och

n:o 76, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ett till allmänna läroverket i Kalmar beviljadt lån;

bankoutskottets memorial:

n:o 12, angående beviljande af byggnadsanslag för rikbankens kontor i Halmstad, Kristianstad, Falun och Luleå; samt

n:o 13, angående väckta förslag om ändringar i bankoreglementet och aflöningsstaten;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 55, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående registrering af jemväl andra föreningar än sådana, som hafva ekonomisk verksamhet till sin uppgift;

n:o 56, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående inskränkning i aktiebolags rätt till förvärf af fastighet å landet; och

n:o 57, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till ändring i och tillägg till vissa delar af gällande sjölag; äfvensom

särskilda utskottets utlåtande n:o 1, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag angående civile tjensteinnehafvares rätt till pension af staten m. m., dels ock sju i anledning af samma proposition väckta motioner.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af bevillningsutskottet i dess memorial n:o 24 föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att § 4, d) i nu gällande bevillningsförordning skall bibehållas oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i öfverensstämmelse med Andra Kammarens mening, beslutit, att ifrågavarande paragraf skall erhålla följande förändrade lydelse:

§ 4.

Fastighetsbevillning erlägges *icke* af:

a) —

d) egare eller innehafvare af lägenhet med tillhörande åbyggnad, då lägenhetens hufvudsakliga värde utgöres af åbyggnaden och ej öfverstiger 500 kronor, derest lägenhetens innehafvare ej eljest erlägger bevillning af fast egendom eller inkomst eller hans inkomster, deri inbegripet det hyresvärde, åbyggnaden kan ega, ej öfverstiga 500 kronor; skolande hvad i denna punkt stadgas ega tillämpning jemväl i det fall, att någon eger byggnad å mark, som af annan eges eller innehafves.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 47.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 250, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 42 ja och 179 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 141 ja och 226 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 70 föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen, med anledning af herr Almströms med flere i ämnet väckta motion, må till anskaffning af ny krigsfartygsmateriel bevilja, utöfver hvad Riksdagen redan beviljat, ytterligare 13,200,000 kronor

och deraf för år 1900 å extra stat anvisa 5,376,500 kronor, samt att herr Lundblads motion, i hvad den afser större anslag till ny krigsfartygsmateriel, än hvad Kongl. Maj:t äskat, må anses vara genom detta Riksdagens beslut besvarad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, icke bifallit hvad uti herrar Almströms med flere och Lundblads motioner föreslagits i afseende å större anslag till ny krigsfartygsmateriel, än hvad Riksdagen redan beviljat.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 145;

Nej — 2.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 251, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 92 ja och 129 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 237 ja och 131 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 69, punkten 1, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Kongl. Maj:ts framställning om beviljande till aflöning åt en ny ordinarie amanuens vid universitetsbiblioteket i Upsala af ett årligt anslag af 2,500 kronor, deraf 2,000 kronor lön och 500 kronor tjenstgöringspenningar, må vinna Riksdagens bifall, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har, i enlighet med Andra Kammarens beslut, Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke af Riksdagen bifallits.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 122;

Nej — 22.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 252, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 84 ja och 135 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 206 ja och 157 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 69, punkten 2, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att, med uteslutande af det för Chalmers tekniska läroanstalt beviljade anslag till en lärare i allmän och husbyggnadskonst 1,500 kronor, af 1,500 kronor utaf anslaget till befrämjande af undervisning i husbyggnadskonst och ornamentsritning samt af anslaget till en lärare i elektroteknik 2,000 kronor eller tillsammans 5,000 kronor, Riksdagen må för upprättande af ett nytt lektorat i byggnadskonst och ornamentsritning och ett nytt lektorat i elektroteknik, båda med enahanda aflöningsförmåner, som af läroanstaltens förutvarande lektorer komma att åtnjutas, på ordinarie stat bevilja tillsammans 7,000 kronor, samt att Kongl. Maj:ts förevarande proposition i de delar, som icke beröras af kamrarnes sammanstämmande beslut i anledning af mom. 1:o) af utskottets under förevarande punkt gjorda hemställan eller af Första Kammarens beslut om upprättande af två nya lektorat vid läroanstalten, icke må till annan Riksdagens åtgärd föranleda, än att det ordinarie anslaget till Chalmers tekniska läroanstalt ökas med det belopp, 2,050 kronor, som hittills af läroanstalten tillhörande donationsmedel utgått såsom bidrag till aflöning åt lärarne i landtmäteri, väg- och vattenbyggnadskonst, svenska språket och bokhålleri, frihandsteckning samt modellering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit, att Kongl. Maj:ts förevarande proposition i de delar, som

icke beröras af kamrarnes sammanstämmande beslut i anledning af mom. 1:o) af utskottets under förevarande punkt gjorda hemställan, icke må till annan Riksdagens åtgärd föranleda, än att det ordinarie anslaget till Chalmers tekniska läroanstalt ökas med ett belopp, 2,050 kronor, som hittills af läroanstalten tillhörande donationsmedel utgått såsom bidrag till aflöning åt lärarne i landtmäteri, väg- och vattenbyggnadskonst, svenska språket och bokhålleri, frihandsteckning samt modellering.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 119;

Nej — 21.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 253, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 76 ja och 141 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 195 ja och 162 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 69, punkten 3, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att herrar Hammarlunds och Bergs förevarande motion ej må af Riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i enlighet med Andra Kammarens beslut, med anledning af herrar Hammarlunds och Bergs förevarande motion, på extra stat för år 1900 anvisat ett anslag af 4,000 kronor att användas till resestipendier åt folkskolelärare och folkskolelärarinnor under de vilkor och bestämmelser, Kongl. Maj:t kan finna skäligt föreskrifva.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 51.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 254, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 63 ja och 158 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 149 ja och 209 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 69, punkten 4, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen i anledning af Kongl. Maj:ts förevarande proposition, må till understöd åt Jerfsö sjukhus för spetelske på extra stat för år 1900 bevilja ett anslag af 14,000 kronor, dock att landsting och städer, som ej deltaga i landsting, böra i proportion efter antalet å detta sjukhus intagna patienter med hemvist inom de respektiva landstingsområdena och städerna lemna det bidrag till sjukhusets underhåll, som utöfver det för ändamålet beviljade statsbidraget kan vara erforderligt, med sammanlagdt högst 4,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har, i likhet med Andra Kammaren, Riksdagen, med afslag å utskottets hemställan i hvad densamma skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifallit samma framställning oförändrad.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 28;

Nej — 108.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 255, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 50 ja och 169 nej, samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 78 ja och 277 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 71, punkten 1, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Kongl. Maj:ts framställning om uppförande i generalpoststyrelsens stat af aflöning till ytterligare en byråchef med 6,400 kronor, deraf 4,400 kronor lön, som efter fem år kan höjas med 600 kronor, och 2,000 kronor tjenstgöringspenningar, skall af Riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har, i enlighet med Andra Kammarens beslut, Kongl. Maj:ts förslag om uppförande i generalpoststyrelsens stat af ytterligare en byråchef icke vunnit Riksdagens bifall.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 116;

Nej — 21.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 256, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 41 ja och 176 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 157 ja och 197 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 71, punkten 2, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill,

att Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts förslag om inrättande af en tredje lönegrad för postexpeditörer, må besluta, att postexpeditör i nämnda lönegrad skall i aflöning åtnjuta 1,200 kronor, deraf 900 kronor lön och 300 kronor tjenstgöringspenningar, hvilken aflöning må kunna höjas efter fem års tjenstgöring med 150 kronor och efter tio års tjenstgöring med ytterligare 150 kronor, äfvensom vara berättigad att enligt gällande grunder erhålla andel i uppbörds- och frimärkesprovision; samt

att Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts förslag om inrättande af nya postexpeditörsbefattningar, må i postverkets stat

uppföra 143 nya sådana befattningar, af hvilka 32 skola tillhöra första lönegraden, 31 andra lönegraden och 80 tredje lönegraden, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit,

att för postexpeditörer skola inrättas dels en tredje lönegrad med 1,400 kronors aflöning, deraf 1,050 kronor lön och 350 kronor tjenstgöringspenningar, och dels en fjerde lönegrad med 1,200 kronors aflöning, deraf 900 kronor lön och 300 kronor tjenstgöringspenningar;

att innehafvare af postexpeditörstjenst i någon af nämnda lönegrader må kunna efter fem års tjenstgöring erhålla ett ålderstillägg å aflöningen med 150 kronor och efter tio års tjenstgöring ett ytterligare ålderstillägg likaledes med 150 kronor, äfvensom att sådan tjenstinnehafvare skall ega att enligt gällande grunder åtnjuta andel i uppbörds- och frimärkesprovision; samt

att i postverkets stat skola uppföras 143 nya postexpeditörsbefattningar, af hvilka 32 skola tillhöra första lönegraden, 31 andra lönegraden, 40 tredje lönegraden och 40 fjerde lönegraden.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 59.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 257, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 57 ja och 163 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 133 ja och 222 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

På framställning af herr talmannen beslöt kammaren att för samlingsrummets vädring åtskiljas klockan 1,05 e. m. för att åter sammanträda 15 minuter derefter.

Sedan kammaren i enlighet med sitt här förut antecknade beslut åter sammanträdt, föredrogs statsutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 72. i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående utgifvande af en handbok öfver gällande föreskrifter rörande de i rikshufvudboken uppförda anslag och fonder; och biföll kammaren dervid hvad utskottet i detta memorial hemstält.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets nästlidne dag bordlagda uttalanden n:is 52—54.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande sammansatta stats- och lagutskottets den 26 och 27 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 5, i anledning af väckta motioner rörande folkskolelärares aflöning.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Om statsbidrag till ersättande af kofoder åt folkskolelärare.

Mom. a) och b).

Herr Billing: Många gånger tillförene har Första Kammaren tillbakavisat sådana förslag som det nu föreliggande. Men derför att Första Kammaren många gånger afslagit sådana motioner, är ju icke sagdt, att kammaren bör göra detsamma äfven i dag. Men för min del anser jag, att kammaren i dag bör fatta samma beslut som vid föregående tillfällen.

Man kan ifrågasätta, hvad det är för intresse, som framkallar dessa motioner, hvilka framkomma om och om igen. Icke är det något intresse för folkskolan såsom sådan, ty den har hvarken gagn eller skada af bifall eller afslag på dylika förslag. Icke heller är det något intresse för folkskolelärarne, ty åtminstone i det skick, som frågan nu föreligger, skola dessa hafva hvarken vinst eller förlust af frågans utgång. Det intresse, som framkallat motionen, är att på ett annat sätt än hittills få fördelade kostnaderna för folkskolans verksamhet. Förslaget går ut på, att vissa kommuner skulle få hjelp från andra kommuner för att gälda de nödiga kostnaderna för sitt folkskoleväsen, och detta skulle ske på det sätt, att staten skulle åtaga sig en ytterligare betalningsskyldighet för folkskolorna. I allmänhet är jag för min del icke böjd för att understödja de sträfvanden, som gå ut på att lägga kommunala utskylder på staten eller att göra till stats-

intresse och statsinstitution, hvad som är och bör vara kommunalt intresse och kommunal institution.

Om statsbidrag till ersättande af kofoder åt folkskolelärare. (Forts.)

Hvarför motsätta sig reservanterna, såsom så många gånger förut, det föreliggande förslaget? Jo, derför att vi anse, att genom ett bifall till detsamma ett steg skulle tagas hän mot att förvandla folkskolan till en statsskola och folkskolelärarne till statstjenare. Folkskolan är till sitt väsen, till sin historiska uppkomst och till hela sin utveckling en kommunal institution, en kommunalskola. En till grund för henne liggande tanke har också varit, att kommunen skulle bekosta henne, om än staten lemnade sitt bidrag för att dervid understödja kommunen; men vid afvägandet af proportionen mellan kommunens och statens utgifter i detta afseende har man velat gå till väga så, att icke folkskolan skulle förvandlas från en kommunens till en statens institution. Derför har man gjort fördelningen så, att kommunen skulle bestå bostad, vedbrand och kofoder åt folkskoleläraren samt dessutom en tredjedel af den kontanta lönen. Man vill nu utsträcka statens bidrag så, att staten skulle öfvertaga jemväl två tredjedelar af den post, som kallas kofoder, och man motiverar detta dermed, att det skälet, som först bestämde, att kommunen ensam skulle erlägga kofodret, nemligen att detta vore en naturaprestation, ej längre qvarstode, då de flesta församlingar numera i stället för att erlägga kofodret in natura lemna ersättning derför i penningar. Men det skälet kan väl icke hafva något att betyda, enär den ursprungliga grunden för fördelningen icke är skilnaden mellan naturaprestationen och den kontanta ersättningen, utan den afvägda proportionen mellan kommunens och statens bidrag, och denna proportion rubbas icke, vare sig kofodret utgår in natura eller i penningar.

Vidare vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på, att om man nu tager detta första steg och pålägger staten delaktighet till två tredjedelar i den s. k. kofodersersättningen, så finnes icke någon principiel grund, hvarför man icke skulle ålägga staten enahanda skyldighet i afseende å bostad och vedbrand, ty om det ena utgår in natura och det andra i penningar, så ligger derpå och kan icke ligga någon vigt, hvartill också kommer, att många församlingar lemna vedbrand icke in natura, utan i form af kontant ersättning, och att så godt som alla städer göra detta äfven i afseende å bostad. Här finnes sålunda icke någon principiel grund, hvarför staten skulle deltaga uti kofodersersättningen, lika litet som i de öfriga från kommunerna i detta fall utgående prestationerna, och jag tviflar icke på, att ett medgifvande i afseende å detta första steg skulle hafva med sig motsvarande anspråk jemväl i afseende å de andra punkterna. Så mycket mindre kan detta betviflas, som detta betänkande ju redan behandlar två motioner om att staten i andra former skulle på ett starkare sätt än hittills taga del uti folkskolelärarnes aflöning. Man har ansett, och jag tror med rätta, att folkskolan bör förblifva en kommunal institution och folkskolelärarne kommunens

Om statsbidrag till ersättande af kofoder åt folkskolelärare. (Forts.)

tjenstemän, och jag tror ej, att man, vare sig i ena eller andra hänseendet, skulle vinna på att sönderbryta den princip och den derpå beroende proportion i afseende på bidrag till aflöning, som hittills ansetts vara rigtiga.

På denna grund anhåller jag att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Grefve Hamilton: I motsats till den ärade talaren förefaller det mig, som det skulle vara förenligt med billighet att ansluta sig till utskottets förslag. Vi veta, att nära nog alla församlingar, hvilka förut lemnat kofodret till sina folkskolelärare in natura, dermed hafva upphört, och att de i stället lemna ersättning i penningar. Då nu staten bidrager till två tredjedelar af den öfriga kontanta lönen, förefaller det mig icke vara principvidrigt, om staten äfven öfvertoge två tredjedelar af detta lönebidrag. Detta innebure blott ett ökadt anslag till kommunen, men det vore dermed ingalunda sagdt, att staten skulle öfvertaga hela folkskoleväsendet, till hvilken åtgärd jag, i likhet med den siste ärade talaren, skulle vara en afgjord motståndare. Ingen lärer väl kunna bestrida, att icke den kommunala beskattningen tynger hårdt i många församlingar, och ingen vill väl heller bestrida, att detta har delvis sin grund uti nitälskan att försätta folkskolan i tidsenligt skick. Jag kan derför icke finna, att det skulle vara förenadt med någon fara, om staten i detta fall ökade sitt anslag och derigenom på samma gång bidroge att lindra den kommunala beskattningen. Jag vet, att detta länge varit ett önskemål i Andra Kammaren, och det förefaller mig, som om det skulle vara billigt, att denna kammare nu efter så många års motstånd inginge på Andra Kammarens förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wester: Ja, efter den förste ärade talarens uppträdande, torde väl hvarje ytterligare ordande i denna fråga vara förgäfves; men den omfattas dock på landsbygden med så stort intresse och så stor uppmärksamhet, att jag anser, att något mera bör sägas. Man är intresserad för frågan icke blott derför, att dess lösning skulle innebära en lättnad i den kommunala beskattningen, utan ännu mer, jag vågar påstå det gent emot den förste talaren, derför att det skulle i många fall bidraga till någon löneförhöjning åt skollärarne.

Enligt en gammal förordning skola dessa ersättningar för kofodret utgå efter markegångstaxa, hvarigenom de också blifva ganska obetydliga, oftast icke ens uppgående till 50 à 60 kronor. Emellertid hafva de flesta församlingar ökat detta belopp och fixerat det till cirka 75 kronor, några mer och andra mindre. Om nu detta förslag ginge igenom, så är det väl alldeles visst, att folkskolelärarne finge i kofodersersättning 100 kronor, hvilket ju blefve dem till en välbehöflig hjelp.

Om statsbidrag till ersättande af kofoder åt folkskolelärare. (Forts.)

Vidare har det sagts, att detta är en naturaförmån, och att den derför ej lämpligen bör inblandas med de öfriga löneförhållandena. Ja väl, nog är det en naturaförmån till namnet, men i verkligheten är det ett kontant lönebidrag, hvilket utgår såsom all annan lön, och det är derför man ansett, att när staten har åtagit sig att betala två tredjedelar af den kontanta lönen till folkskolelärarne, så bör den äfven deltaga till denna likaledes kontanta löneförmån. Här föreligger ju icke något förslag om lagförändring, enär folkskolelärarnas rättigheter i allo bibehållas oförändrade, utan frågan gäller ju blott ett anslag att utgå under vissa vilkor.

I forna tider, då vår ungdom på landet uppfostrades för att blifva goda medborgare i Amerika, var det ju ej att undra på, att denna kammare satte sig emot ett förslag sådant som det föreliggande, men numera, då folkskolan uppfostrar landets söner till att blifva goda tjenare och trogna undersåtar i städerna, då tycker jag, att Första Kammaren ej längre bör motsätta sig detta förslaget.

Jag vågar nu till sist ställa ännu ett ord till den förste ärade talaren, hvars stämma man så gerna lyssnar till i denna kammare, och hvars ord så ofta fäller utslaget, att om han blott ett enda ögonblick i sin lefnad hade tillfälle att blicka ned till de fattiga landtkommuner, hvilkas skattskyldige invånare bestå af några obetydliga hemmansegare, några få löntagare, presten samt några folkskolelärare, skulle han få se, med hvilka svårigheter dessa hafva att kämpa, och huruledes det visserligen ingenting fattas i skolan, men dessto mera i de skattskyldiges hem, och helt visst skulle den ärade talaren då mera behjerta denna fråga, än hvad han synes göra.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr von Stapelmohr: Ja, man kan ju i likhet med de båda sista talarne hysa tvekan om, huruvida den norm, efter hvilken statens bidrag till folkskoleväsendet för närvarande utgår, eller med två tredjedelar af den kontanta lönen till skollärare och lärarinna, är så lyckligt funnen, eller om icke statens bidrag borde i någon mån höjas, men är det klart, att staten bör öka sitt bidrag, bör det dock ej ske på sådant sätt, att icke alla kommuner komma i åtnjutande af samma fördel i viss proportion till sina utgifter för skolväsendet, och framför allt böra sådana bestämmelser undvikas, hvilka i sina konseqvenser skulle kunna medföra men och olägenheter för vår svagt aflönade folkskollärarecorps. Motionären herr Nilsson har här föreslagit, att staten måtte bidraga med $^2/_3$, dock med högst 66:67 kr. till kofoder, vare sig detta utginge in natura eller ersattes kontant. Nu är värdet på det kofoder, som lemnas, mycket olika i olika orter, och den ersättning, som efter skedd öfverenskommelse lemnas, varierar högst betydligt olika orter emellan. Följden häraf skulle blifva, om motionen bifölles, att kommuner, hvilka lemna

Om statsbidrag till ersättande af kofoder åt folkskolelärare. (Forts.)

kofoder till värde öfver 100 kronor eller ersättning derför till belopp af öfver 100 kronor, få endast 66 kr. 67 öre i bidrag eller mindre än två tredjedelar af värdet, då deremot de kommuner, som lemna kofoder till värde af 100 kronor eller derunder eller ersättning i penningar till belopp af 100 kronor eller derunder, skulle få bidrag motsvarande till fullo $^2/_3$ af värdet. Jag kan ej finna, att detta är i enlighet med rättvisa; och näppeligen lär man väl kunna anse, att det är öfverensstämmande med den princip, utskottet vill finna i motionen, eller »att staten skall i samma proportion som beträffande folkskolelärarnes aflöning i öfrigt bidraga till gäldande af ifrågavarande förmån».

Vidare har motionären hemstält, att bidraget endast skulle utgå för kofoder till ordinarie folkskolelärare eller lärarinna. Om jag icke misstager mig, så utgår äfven för en del extra ordinarie lärare och lärarinnor, som åtnjuta förmåner af bostad, vedbrand och kofoder eller ersättning derför, statsbidrag till församlingen med två tredjedelar af sjelfva lönen. För dessa extra ordinarie lärare eller lärarinnor skulle församlingarna således gå miste om statsbidraget, oaktadt antalet af dessa extra ordinarier, hvilka äro till kofoder berättigade, uppgår, efter en af mig inhemtad statistisk uppgift, till mellan 200 à 300.

Jag instämmer fullkomligt med den förste talaren deruti, att folkskoleväsendet bör fortfarande blifva en kommunal angelägenhet, till hvilken staten ej bör lemna vidare anslag än i form af proportionella bidrag till kontanta löner. Hittills hafva vid bidrags lemnande ej tagits i beräkning naturaförmånerna, bostad, vedbrand och kofoder, och detta af fullgoda skäl. Värdet för tjenstehafvaren af dessa naturaförmåner vexlar nemligen högst betydligt olika orter emellan; å en ort, der lefnadskostnaderna äro dyra eller prisen i allmänhet höga, hafva folkskolelärarne större fördel af att få bostad, vedbrand och kofoder in natura, eller ersättning derför efter på orten gällande pris, än att få ersättning med fixerade, för alla lika belopp. Aflöningsformen af vissa naturaförmåner synes mig derför väl passande efter lefnadsförhållandena och lefnadskostnaderna å de olika orterna, hvadan man icke heller bör rubba aflöningssättet, utan att synnerligen talande skäl derför förefinnas.

Det är visserligen sant, att motionären icke påyrkat någon ändring i bestående aflöningssätt, men motionen tenderar uppenbart derhän, och inom kort skulle bifall till motionen föra med sig, att kofodret komme att fixeras till visst belopp, lika för alla församlingar. Men då kan man också med samma skäl fordra, att öfriga naturaprestationer, såsom fri bostad och vedbrand, äfven skola utbytas mot viss ersättning, och det kan jag icke finna blifva till någon fördel för lärarecorpsen i dess helhet, ty derigenom skall naturaprestationernas förmåga att i viss grad jemna ut löneförmånerna efter lefnadskostnaderna i skilda orter varda tillspillogifven.

Om statsbidrag till ersättande af kofoder åt folkskolelärare. (Forts.)

På grund af hvad jag nu yttrat, ber jag att få instämma med den förste ärade talaren uti hans hemställan, att kammaren ville, med afslag å utskottets förslag, bifalla reservationen.

Friherre Klingspor: En föregående talare har här påstått, att ett godkännande af utskottets förslag skulle innebära ett rättvist medgifvande åt Andra Kammaren. Med anledning häraf vill jag fästa uppmärksamheten derå, att denna fråga många gånger varit föremål för Riksdagens pröfning, hvarvid det alldeles gifvet visat sig, att Andra Kammaren allt mer och mer börjat komma till insigt derom, att det verkligen icke är berättigadt att anse denna fråga såsom en kommunal angelägenhet, utan att den fastmera är att betrakta såsom en speciel skollärarefråga. Jag tror derför, att det vore föga lyckligt, om Första Kammaren nu skulle frångå den ståndpunkt, som kammaren hittills alltid intagit gent emot liknande förslag som det här föreliggande.

Det har äfven blifvit framhållet, att kommunerna befinna sig uti en ganska betryckt ställning till följd af sina allmänna skyldigheter. Detta är också alldeles rigtigt. En annan sak är emellertid, på hvad sätt dessa svårigheter skola kunna afhjelpas. Jag betviflar då högeligen, att den här föreslagna åtgärden skulle vara egnad att uti väsentligare mån bidraga till bördornas lättande. Skollärarne inom en del kommuner skulle få sin lön något ökad, det är alltsammans.

Jag kan mycket väl förstå, att kommunerna kunna önska att få sina stora utgiftsbördor lättade genom bidrag från staten i en eller annan form, och jag anser äfven, att den saken är väl värd att allvarligt tagas under ompröfning. Men att vidtaga en sådan åtgärd som den här föreslagna anser jag icke vara af något gagn. Jag vågar därför uttala den önskan, att Första Kammaren nu måtte vidhålla sin förut vid flera tillfällen häfdade ståndpunkt uti dennna fråga, hvadan jag alltså anhåller att få yrka bifall till reservationen.

Grefve Hamilton: Gent emot hvad här blifvit anfördt ber jag att få förklara, att jag för min del betraktar det nu ifrågasatta statsanslaget såsom en lättnad uti den kommunala beskattningen.

En ärad talare har här framhållit, att ett bifall till utskottets hemställan skulle medföra den olägenheten, att en eller annan skollärare skulle få högre aflöning. Men skulle verkligen detta innebära en så stor olägenhet? Kan det vara en oskälig förhöjning, om en skollärare, som nu sitter med 700 kronors lön, finge denna ökad med 30 kronor? Tvärtom utgör denna utsigt ett ytterligare skäl för mig att yrka bifall till utskottets förslag.

En talare på jemtlandsbänken har framhållit, att det föreslagna sättet för dessa medels utgående i och för sig är olämpligt, enär somliga skollärare hafva mera än 100 kronor i kofoders-

Om statsbidrag till ersättande af kofoder åt folkskolelärare. (Forts.)

ersättning, andra deremot mindre, och att till följd häraf en del kommuner skulle få för mycket i statsbidrag, en del andra åter för litet. Beträffande kommuner, som lemna högre bidrag än ett hundra kronor, torde påståendet visserligen gälla, enär förslaget innebär, att staten skulle bidraga med $^2/_3$ af kofodrets värde, dock endast intill 66 kr. 67 öre, men jag föreställer mig, att detta principielt skulle stå i full öfverensstämmelse med de grunder, som för närvarande äro gällande för utgörande af statsbidrag till folkskolelärarnes aflöning.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Rudebeck: Jag har för flera år sedan uttalat min uppfattning i denna fråga, då jag tillstyrkt bifall till enahanda framställning som den här föreliggande. Då jag sedan dess icke haft anledning att frångå min mening om det billiga och rimliga uti denna framställning, skall jag be att få yttra några ord till förmån för motionen, ehuru jag väl vet, att den allmänna stämningen i denna kammare är emot densamma.

Den förste högt ärade talaren yttrade, att motionen icke tillkommit af intresse för folkskolan eller folkskolelärarne. Ja, det kan ju vara sant, att motionen icke framkommit endast af sådant motiv, men jag vill tillägga det, att den, som ansluter sig till motionärens hemställan, kan hafva ett lika varmt intresse för folkskolan som den, som icke vill bifalla motionen.

Det är icke af bristande intresse för folkskolan, som jag och många med mig känna oss tilltalade af motionärens förslag. Men den, som är något förtrogen med förhållandena på landet och vet, huru de kommunala utgifterna ställa sig, känner också väl till, hurusom utgiftsposterna till folkskolan verkligen stigit till belopp, som icke stå i rimligt förhållande till de skattskyldiges förmåga att bära utgiftsbördorna. Utgifterna till folkskolan inskränka sig icke till aflönande af lärare, utan till dessa utgifter komma ock stora kostnader för uppförande af många och ganska dyrbara skolhus m. m. De anspråk, som folkskoleinspektörerna vid sina visitationer framställa på dessa byggnaders förbättrande — hvilka anspråk år ifrån år blifva allt större — äro ofta så stora, att man verkligen inom många kommuner är rådvill, hvarifrån medel skola tagas till gäldande af alla kostnader för folkskolans behof.

Jag vill visserligen ej förneka rigtigheten af påståendet, att det i främsta rummet bör vara kommunernas angelägenhet att hålla vård om sina folkskolor och deras lärare, men å andra sidan vill jag äfven framhålla det fullt berättigade uti anspråk på att staten dervid lemnar bidrag. Man invänder härvidlag, att staten redan lemnar sådant bidrag. Ja, det är sant, men jag föräkrar Eder, mina herrar, att det i många bygder är sannerligen väl behöfligt och icke i ringaste mån obilligt, om statsbidraget i en eller annan form höjes, ty utgifterna för folkskolan, de ökas för kommunerna nästan hvarje år.

Utaf dessa skäl står jag fortfarande qvar på den ståndpunkt, jag förut intagit i denna fråga. För öfrigt ansluter jag mig till hvad den siste ärade talaren anfört till bemötande af de erinringar emot förslaget, som framstälts dels af en talare på jemtlandsbänken och dels af en talare på skaraborgsbänken, och yrkar bifall till utskottets förslag.

Om statsbidrag till ersättande af kofoder åt folkskolelärare. (Forts.)

Herr Pettersson, Carl: Då jag hör till dem, som afgifvit reservationen mot utskottets framställning i denna fråga, skall äfven jag be att få yttra några ord.

Här har talats om växande anspråk i hvarjehanda afseenden, såsom på skolhus med möbler och annan attiralj. Jag hemställer dock till den ärade talare, som ordat härom, huruvida icke ännu flera dylika anspråk skulle komma att framställas, derest staten skulle komma att lemna ett så betydligt bidrag som det, hvarom här är fråga. Skulle derjemte, såsom den förste ärade talaren framhöll, ett ökadt statsbidrag hafva till följd, att folkskolan så småningom ifrån att vara en kommunal institution blefve en statsinrättning, så förefaller det mig, att anspråken skulle blifva ännu större och hushållningen med dessa medel blifva vida mindre än nu, då kommunerna måste tänka sig för, innan de bevilja utgifterna.

Mig förefaller det, som om staten redan nu lemnade ganska vackra bidrag till uppehållande af folkskoleinstitutionen; men kanske meningen är, att alltsammans skall bekostas af staten? Ja, jag kan förstå, att de rika tillgångar, staten för närvarande eger, kunna framkalla dylika önskningar. För min del tror jag dock icke, att det vore välbetänkt att slå in på den vägen.

Jag skall för öfrigt be att få erinra om en sak, som icke blifvit omnämnd af någon föregående talare, nemligen att för närvarande en kommunalskattekomité är nedsatt, och att vi ännu icke känna resultaten af denna komités arbeten eller de förslag, hvarmed den kan framkomma. Det kunde ju tänkas, att denna komité är uppfinningsrik nog att hitta på en hel del utvägar till beredande af ökade inkomster för kommunerna, utvägar, som man hittills icke anat, och hvilka möjligen kunna tillföra kommunerna mer än tillräckliga inkomster så väl för skolans som för andra behof.

Med hänsyn till dessa omständigheter anser jag frågan vara för tidigt väckt samt att Riksdagen bör afvakta resultatet af kommunalskattekomiténs arbeten. Äfven på denna grund yrkar jag alltså afslag å utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af förhandlingarna, jemlikt de under öfverläggningen förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i mom. a) och b) af förevarande punkt hemstält samt vidare på afslag derå, och förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad sammansatta stats- och lagutskottet hemstält i punkten 2 mom. a) och b) af sitt utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—48;

Nej—53.

Mom. c).

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets den 26 och 27 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fjerdingsmansbestyrets utgörande, äfvensom i ämnet väckta motioner, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemstält.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 27 och 28 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 51, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken, till lag angående påföljd i vissa fall af parts uteblifvande i brottmål, till lag om ändrad lydelse af 5 och 6 §§ i förordningen angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting den 17 maj 1872, till lag angående ändrad lydelse af 17 § i lagen om handelsbolag eller enkla bolag den 28 juni 1895, till lag angående ändrad lydelse i 41 § i lagen om aktiebolag den 28 juni 1895 samt till lag angående ändrad lydelse af 24 § i lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet den 28 juni 1895.

Herr Hasselrot: I afseende å föredragningssättet tillåter jag mig föreslå, att ifrågavarande betänkande måtte sålunda företagas till afgörande, att det måtte punktvis föredragas, att det under 1:o) upptagna lagförslag föredrages paragrafvis med öfvergångsstadgande, ingress och rubrik, att, efter det samtliga lagförslagen blifvit genomgångna, föredrages utskottets hemställan, att lagtext må uppläsas endast derest yrkande derom göres, samt att, vid föredragning af 1 § i förslaget till lag angående ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken, diskussionen må röra sig om den kongl. propositionen och utskottets hemställan i dess helhet, hvarjemte jag hemställer, att, för den händelse lagförslagen eller något af dem i vissa delar skulle komma att af den ena eller andra kammaren återförvisas, utskottet lemnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende å de bestämmelser, hvilka blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jemkningar, som af ifrågasatta förändringar i återförvisade delar kunna föranledas, samt att, i afseende å paragrafernas nummerbeteckning, utskottet må vidtaga sådana ändringar, hvartill kamrarnes beslut kunna gifva anledning.

Denna hemställan bifölls.

Punkten 1.

Utskottets förslag till lag angående ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken.

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken.

1 §.

Herr Trygger: Mot såväl Kongl. Maj:ts proposition som utskottets förslag har jag ansett mig böra anmäla min reservation.

Utskottets förslag innebär dock i vigtiga delar en förbättring af det kungliga förslaget. För min del måste jag sålunda instämma i utskottets förslag deruti, att i stämningen icke, såsom enligt det kungliga förslaget, behöfver angifvas den faktiska grunden för kärandens påstående, utan blott utmärkas det rättsförhållande, som är föremål för processen. Detta är så mycket nödvändigare, som i 14 kap. 5 § rättegångsbalken, som handlar om den närmare utvecklingen af käromålet, särskildt nämnes, att vid första rättegångstillfället käranden skall göra den utredning af sitt käromål, som det kungliga förslaget förlägger till stämningen. Vidare instämmer jag med utskottet deruti, att man bör göra den skriftliga stämningen till regel och den muntliga till undantag och sålunda icke likställa dessa, såsom det kungliga förslaget gör. — Äfven instämmer jag med utskottet deruti, att den, som är häktad för ett brott, bör i fråga om ett annat brott njuta samma förmån som den, hvilken är på fri fot, så att icke, såsom enligt det kungliga förslaget, den, som är häktad för ett brott, derigenom också med afseende å andra brott ställes utanför de

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

regler i fråga om stämning, som gälla beträffande den, som är fri. — Likaledes är det en förbättring, att utskottet har strukit bestämmelsen i det kungl. förslaget, att Konungens befallningshafvande skulle vara ett slags förmedlare af stämningar för enskilde parter. Konungens befallningshafvande har sannerligen annat att göra och högre uppgifter att fylla än att på det sättet vara en handtlangare åt enskilde parter. Men äfven för part vore detta en olägenhet. Man säger visserligen: vill käranden underkasta sig risken af att gå till Konungens befallningshafvande, risken, att saken blir fördröjd, och risken att nödgas betala stora kostnader, må det vara hans sak. Men man glömmer, att den, som slutligen får betala kostnaderna, är icke käranden, utan den, som tappar i målet, och sålunda mycket väl kan vara svaranden. — Utskottet har jemväl vidtagit några andra förändringar af mera formel natur, som äro verkliga förbättringar. För det första tager utskottet begreppet »stämning» i den mening, hvari det alltid har tagits här i landet och hvari det också tages i utlandet, under det att det kungliga förslaget har infört en ny, begränsad betydelse deraf, nemligen betydelsen af blott sjelfva kallelsen. — Vidare använder det kungliga förslaget för stämnings delgifning uttrycket »kungöra». Detta uttryck förekommer visserligen i 1734 års lag, men icke med afseende på delgifning i allmänhet, utan endast med afseende å ett visst slags delgifning. I behöfven, mina herrar, för öfrigt blott rådfråga edert eget språksinne. Om resultatet blir, att med kungörande menas blott delgifning på visst sätt och ej öfver hufvud taget, duger det följaktligen icke att använda detta ord som uttryck för delgifning i allmänhet.

Oaktadt jag sålunda anser, att i vissa punkter utskottets förslag innebär förbättringar af det kungliga förslaget, kan jag dock icke vara med om att yrka bifall till utskottets förslag. Den kungliga propositionen har föranledts af en begäran från Riksdagens sida om förkortande af stämningstiderna. Svaret derpå blef en total omarbetning af 11 kap. rättegångsbalken. När man omarbetar ett kapitel i en balk, är detta för visso ett synnerligen svårt arbete, liksom hvarje restaureringsarbete fordrar en stor försigtighet, och man bör således ställa särdeles stora anspråk på ett sådant arbete, innan man godkänner det. Och här — huru ligger saken? Det kungliga förslaget har i flere punkter ändrats af utskottet, och utskottet har haft en ganska begränsad tid för sitt arbete och har med all sannolikhet gjort sig skyldigt till åtskilliga inkonseqvenser. Åtminstone är det en möjlighet, att så är. Är det då lämpligt att taga utskottets förslag, i all synnerhet som det väl icke ligger någon fara i dröjsmål? Detta torde vara så mycket mindre lämpligt, som såväl det kungliga förslaget som utskottets förslag i vissa afseenden innebära verkliga försämringar af hvad för närvarande gäller.

Jag fäster mig då först vid den föreslagna bestämmelsen angående genstämning. För närvarande torde man hafva att fatta genstämning såsom en stämning till första rättegångstillfället.

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

Men huru göra både utskottet och Kongl Maj:t? Jo, de gifva paragrafen om genstämning en sådan lydelse, att, i fall deras förslag nu antages, det hädanefter måste blifva kontrovers om hvad genstämning egentligen är. Ty genstämning i juridisk-teknisk bemärkelse är någonting annat än genstämning i populär bemärkelse, som kan sägas föreligga i hvarje fall, då en svarande instämmer sin kärande. Genstämning i teknisk bemärkelse medför, som bekant, vissa förmåner med afseende å domstolens behörighet o. s. v. Följaktligen duger det ej att i en lag angifva hvad genstämning är på sådant sätt, att man ej vet, till hvilket rättegångstillfälle man skall stämma, för att det skall vara för handen en genstämning i teknisk bemärkelse. — En annan försämring af gällande rätt i det kungliga förslaget och utskottets förslag är, att man först föreskrifver vissa stämningstider, olika allt efter belägenheten af den ort, der svaranden är mantalsskrifven, och sedan säger: käranden behöfver ej iakttaga den föreskrifna stämningstiden, följden af uraktlåtenhet att göra det blir blott målets uppskjutande. Å ena sidan gifver man sålunda föreskrift om vissa stämningstider; å andra sidan säger man, att föreskriften ej behöfver iakttagas. Vore det verkligen så, att vi nu skulle slå öfver på en annan bog, än vår rätt hittills hållit sig på, borde domaren i hvarje fall få pröfva, huru lång tid svaranden bör hafva för att bereda sig på sitt svaromål. Men detta stadgar man ej, utan man bibehåller den gamla hufvudregeln. Då bör man emellertid ej genom en senare bestämmelse göra hufvudregeln kraftlös. Jag är ej blind för, att den nu gällande regeln, att, om svaranden ej fått åtnjuta laga stämningstid, stämningen är ogild, i vissa fall kan vara för hård. Men vill man afhjelpa detta, bör regeln mildras för dessa fall och ej för alla fall. Den kunde ju mildras så, att, om käranden styrkte, att det mött laga hinder för honom att delgifva svaranden stämningen inom den tid detta bort ske, domstolen skulle vara befogad att godkänna stämningen i alla fall. Men att först uppställa stämningstider och sedan säga, att det är likgiltigt, om de iakttagas, är en nyhet, som, efter hvad jag tror, icke är lämplig. Genstämningen kommer äfven här i en ganska egendomlig situation. Man måste nemligen enligt förslaget tillämpa på genstämningen precis detsamma som på hufvudstämningen, d. v. s. att, i fall svaranden instämt käranden och ej gifvit honom tillräcklig tid, enda äfventyret är målets uppskjutande. Men nu är saken den, att käranden icke kan antagas vilja begära målets uppskjutande, ty detta strider mot hans intresse, då han naturligtvis vill hafva hufvudmålet fullföljdt så hastigt som möjligt och följaktligen med afseende å genstämningen önskar slippa hvarje uppskof. En kärande, som är mån att få sitt mål hastigt afgjordt, måste, oberoende af om han fått genstämningstid eller icke, begära, att genkäromålet genast upptages till pröfning. Sålunda inträffar det egendomliga, att det först i en paragraf säges, att svarande, som genstämmer, skall göra det inom viss tid, och sedan följer en annan paragraf, på grund af hvilken

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

han i regel saklöst kan underlåta att iakttaga den föreskrifna tiden. — Vidare är det en försämring af hvad som gäller såväl i det kungliga förslaget som i utskottets förslag, att nu gällande föreskrift, enligt hvilken stämning är behörigen delgifven, om man får svarandens skriftliga erkännande, bevittnadt af en trovärdig person — en formföreskrift, som icke är någon bevisföreskrift — gjorts till en lagligt bindande bevisregel. Denna lagligt bindande bevisregel kommer i strid med alla de bevisregler, vi för öfrigt hafva i 17 kap. rättegångsbalken. — Vidare måste jag såsom en försämring beteckna, att rekonventionstalan i brottmål kan väckas utan stämning, äfven då käranden är allenast genom ombud tillstädes, och följaktligen i alla sådana fall, der för målets afgörande part icke behöfver iakttaga personlig inställelse, afgöras, utan att käranden sjelf kanske på något sätt fått del af rekonventionsyrkandet. Det är dock bra hårdt, att man skall på grund af en talan, som man icke känner till, dömas i brottmål, derför att man gifvit en person i uppdrag att å ens vägnar anhängiggöra ansvarstalan mot annan. — Slutligen måste jag såsom en försämring beteckna, att man i förslagen strukit 11 kap. 10 § rättegångsbalken och ersatt den med en särskild lag, på sätt här skett. Ty i 11 kap. 10 § rättegångsbalken stadgas, att, om svaranden i brottmål icke infinner sig, då han är vederbörligen kallad, han får till rätten hemtas. Och denna bestämmelse gäller icke blott underrätt, utan äfven högre instans i sådana fall, der den högre domstolen ransakar såsom första domstol. Men nu har det kungliga förslaget, och äfven utskottets förslag, ersatt denna bestämmelse, som gäller alla domstolar, med en bestämmelse, som blott gäller underrätt. I sådana fall, der hofrätt t. ex. ransakar såsom första instans och målet ej är af beskaffenhet, att svaranden kan häktas, blir det sålunda ej möjligt såsom förut att vid första rättegångstillfället och sannolikt, att döma af lagens formulering, ej heller vid ett senare inställa svaranden genom hemtning.

Förutom dessa för det kungliga förslaget och utskottets förslag gemensamma försämringar af gällande rätt har utskottet för sin del gjort sig skyldigt till några försämringar af det kungliga förslaget. I detta afseende ber jag få påpeka, att utskottet vill i denna lag ålägga fjerdingsman att vara stämningsman. Mig tyckes, att ett sådant åläggande bort införas i lagen om fjerdingsmän. Vidare är det en försämring af det kungliga förslaget, att utskottet likstält f. d. nämndemän med tjenstgörande nämndemän i fråga om befogenhet att vara stämningsmän, och slutligen äfven, att utskottet i stället för kollektivet »husfolk» användt uttrycket »någon af husfolket», som ovilkorligen kommer att vålla stora olägenheter.

Men ej nog med detta, utan i såväl det kungliga som utskottets förslag saknas åtskilliga bestämmelser, som vi behöfva, i fall vi skola skrifva om vår nu gällande lag. Här saknas fullständiga bestämmelser om stämnings delgifning. — Vidare saknas bestämmelse om lättare sätt för delgifning af stämning i sådana brottmål,

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

der det ej yrkas ansvar. Herrarne måste väl medgifva, att, om jag stämmer en person med yrkande om skadeersättning på grund af ett brott, jag med afseende å stämningens delgifning icke bör vara i svårare ställning, än om jag yrkar skadeersättning på grund af en icke brottslig gerning. När jag icke yrkar ansvar, finnes det väl intet skäl att göra målets anhängiggörande svårare för mig, om svaranden uppfört sig sämre, än om han uppfört sig bättre. — Jemväl saknas bestämmelse, i hvad mån stämningen är bindande för den följande rättegången, bestämmelse om, hvad som är utveckling af stämningen och hvad som är ändring af stämningen, äfvensom bestämmelse om, huruvida motpartens medgifvande är nödvändigt för ändring af stämningen, eller om rättens tillstånd dertill fordras och är nog. Vi få sålunda stå qvar på den gamla regeln i 25 kap. 21 § rättegångsbalken, att det är domvilla, om man dömer öfver det, som ej är instämdt, en regel så hård, att man i praxis stundom ej iakttager den. Det är svårt att veta, huru mycket man får tumma på denna regel. Och hvad som skall vara gällande rätt, vill man veta i en ny lag, när man haft svårigheter derutinnan med afseende å den gamla lagen.

Ja, mina herrar, efter min uppfattning uppfyller hvarken det kungliga förslaget eller utskottets förslag de fordringar, som måste ställas på en ny lag. Och vi skola komma i håg, att omarbetningen af detta kapitel i rättegångsbalken är början på en mera omfattande processrättsreform, och att de fordringar, man nu ställer på detta kapitel, en gång komma att ställas på de kapitel, som framdeles skola omarbetas. Ställer man sina fordringar för lågt, blir slutet på reformarbetet en dålig lag. Bättre då att ställa sina fordringar något för högt. För min del tror jag, att, äfven om man aldrig så rätt och billigt väger för och emot, man måste komma till det resultat, att det är bättre att bibehålla vårt gamla 11 kap. än att ersätta det med den lag, som här är i fråga. Och jag vågar anhålla, att kammaren måtte afslå hela denna lag genom att nu afslå dess första paragraf, om afslag hvarå jag, herr vice talman, ber att få framställa yrkande.

Herr statsrådet Annerstedt: Den föregående talaren började sitt anförande med att säga, att Riksdagen fått något helt annat, än den begärt. Detta ville han bevisa genom att framhålla, att Riksdagen begärt kortare stämningstider och fått ett förslag till omändring af 11 kap. rättegångsbalken. Men nu förhåller det sig så, att Riksdagen icke blott begärt ändring i fråga om stämningstidernas längd, utan att Riksdagen i den skrifvelse, som ligger till grund för det följande arbetet på detta område, yttrat, att Riksdagen lika med justitieombudsmannen ansåge, att en fullständig utredning af frågan om kortare stämningstider »och andra dermed sammanhängande frågor» lämpligast skedde genom Kongl. Maj:t, samt hemstält, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till förändrade föreskrifter i afseende på stämningstid »och dermed sammanhängande

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

frågor», i syfte att stämningstiderna måtte förkortas. Och går man till den justitieombudsmannens framställning, som ligger till grund för Riksdagens beslut, finner man, att justitieombudsmannen framhållit åtskilliga frågor, som efter hans förmening stode i ganska nära sammanhang med frågan om stämningstidernas förkortande, och utan hvilka frågors samtidiga behandling det åsyftade målet icke skulle kunna vinnas. Kongl. Maj:t hade derför efter mitt förmenande full anledning att icke allenast låta utarbeta förslag till ändring af stämningstiderna, utan samtidigt dermed underkasta jemväl de frågor, till hvilka justitieombudsmannen framhållit, att det vore nödvändigt att dervid taga hänsyn, en genomgående undersökning. Och vid detta arbete visade sig ganska snart, att, om man skulle kunna åstadkomma lämpliga bestämmelser att föreläggas Riksdagen, detta lättast kunde ske genom att utarbeta förslag till ny lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. Erfarenheten har ju visat, att det är ganska svårt att utarbeta förslag till ändring af allenast en eller annan paragraf i 1734 års lag sådant, att det sedermera kan vinna Riksdagens godkännande. I detta fall hade man ju att gå efter ett par förslag, som äfven i senare tider ansetts och omtalats såsom synnerligen lämpliga och goda, nemligen lagkomiténs och lagberedningens förslag. Förhållandena hafva, sedan dessa förslag framlades, väl icke så väsentligt ändrat sig här i landet, att man icke skulle kunna antaga, att på grundvalen af dem det skulle kunna utarbetas ett förslag till ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken, sådant, att det borde kunna af Riksdagen godkännas.

Nu har visserligen den föregående talaren påstått, att det uppgjorda förslaget skulle vara sämre än det gamla 11 kap., på den grund, att åtskilliga frågor, mer eller mindre omfattande, mer eller mindre vigtiga, icke skulle vara rigtigt lösta i Kongl. Maj:ts förslag, liksom ej heller i utskottets. I många punkter satte han utskottets förslag före Kongl. Maj:ts, i andra tvärtom. Summan af saken är, att den föregående talaren för sin del icke kan biträda eller anse för rigtiga åtskilliga detaljbestämmelser. Då förefaller det mig, att för en ledamot af lagutskottet det rigtiga tillvägagåendet skulle hafva varit, att i stället för att afstyrka hela lagen han för sin del framlagt förslag till annan lydelse af de bestämmelser i kapitlet, hvilka han anser vara origtigt affattade, men som kunde gifvas rigtig form eller bättre innehåll. Ty om lagutskottets ledamöter, då de i utskottet funnit, att detaljbestämmelserna i ett förslag icke äro rigtiga, skulle allmänneligen taga sig för att icke föreslå någon ändring i det för Riksdagen framlagda förslaget, utan i stället på grund af sina skiljaktiga uppfattningar rörande detaljbestämmelser föreslå Riksdagen att förkasta hela förslaget, föreställer jag mig, att lagstiftningens fortgång här i landet skulle blifva ytterst svår. Det är gifvet, att jurister skola hafva olika uppfattningar i fråga om detaljbestämmelser. För att belysa detta, skall jag tillåta mig att något vidröra ett par

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

af de frågor, som den föregående talaren omnämnde. Han sade till en början, att efter vår hittills gällande rätt genstämning ovilkorligen skall vara ställd till första rättegångsdagen, som processen förekommer. Jag påstår, att detta är en uppfattning, som alldeles icke gäller i praxis. Jag kan för den ärade talaren framdraga flerfaldiga exempel på, att genstämning godkänts af både hofrätt och underrätt, fastän den icke varit uttagen till första dagen af processen. Efter min uppfattning gestaltar sig enligt det föreliggande förslaget genstämning icke annorlunda än enligt nu gällande rätt. Den föregående talaren kunde icke heller gilla det i lagförslaget införda stadgandet, att, om föreskriften angående stämningstiden icke blifvit iakttagen, följden deraf skulle blifva icke såsom nu, att talan måste afslås, utan allenast att svaranden skulle erhålla längre tid för utveckling af sin talan. Jag vill fästa talarens uppmärksamhet derpå, att den härutinnan föreslagna förändringen blifvit af justitieombudsmannen i det betänkande, som ligger till grund för det ifrågavarande reformarbetet, anförd såsom en af de väsentliga förmåner, som derigenom skulle beredas. Då den föregående talaren sade, att derigenom bestämmelsen om iakttagande af viss stämningstid skulle helt och hållet upphäfvas, vill jag fråga: hvad är meningen med en sådan föreskrift? Ingen annan, än att svaranden skall få tid att bereda sig på sitt försvar. Om nu målet uppskjutes och sålunda svarande, som förut icke haft tillräcklig tid till sin förberedelse, får det efteråt, kan ingen säga, att bestämmelsen angående stämningstid är gjord om intet eller har sin betydelse qvar.

Visserligen kan man tvista om denna rättsregel, men — för så vidt icke kammaren redan afslår den föredragna paragrafen — kommer kammaren i tillfälle att vid den paragraf, der denna rättsregel förekommer, fatta sitt beslut i frågan och antingen godkänna denna regel eller afslå densamma.

Samme talare påstod vidare, att redaktionen af denna lag skulle vara så bristfällig och felaktig, att man derför icke kunde antaga densamma. Han anförde två exempel till stöd för sitt påstående. Enligt hans förmenande skulle det vara bättre att använda ordet »stämning» såsom afseende stämningshandlingen i dess helhet än att använda det såsom uttryck endast för kallelse. Jag vill icke tvista hvarken med honom eller med lagutskottet om hvilketdera, som är rättast; med då jag vet, att han håller strängt på ett exakt uttryckssätt, så vill jag fästa hans uppmärksamhet på, att i kapitlet förekommer i utskottets förslag ordet »stämning» i två olika betydelser: i 5 § kan det icke betyda annat än påskriften, och så öfversättes det också i 6 §, under det att enligt de efterföljande paragrafernas terminologi ordet betyder både rättens påskrift och stämningsansökningen. För att undvika en sådan tvetydighet, har det kongl. förslaget användt i de paragrafer, som följa efter 6 §, beteckningen stämningshandlingen. Nu kan man ju säga, att den i utskottets förslag förkunnade dubbelbetydelsen af »stämning» icke gör så mycket och att det låter bättre att använda

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

ordet »stämning» i de efterföljande paragraferna; men att på denna grund påstå, att redaktionen i propositionen är så bristfällig, att förslaget icke är värdt att antagas, synes mig mycket orättvist.

Vidare påstod denne talare, att uttrycket »kungöra» icke skulle vara rigtigt, utan att det borde heta »delgifva». Jag vill med anledning häraf fästa hans uppmärksamhet på, att både i lagkomiténs och lagberedningens förslag detta uttryck användes såsom term att beteckna hvad i utskottets förslag benämnes delgifning, och jag föreställde mig, att man vore väl försvarad med att använda samma terminologi som i dessa lagförslag, hvilka dock hittills allmänt hafva erkänts såsom väl skrifna och noga öfvertänkta. Jag vill dermed icke hafva sagt, att icke olika uppfattningar kunna råda om, huruvida detta uttryck är det lämpligaste eller vackraste, men säkert är, att uttrycket icke är så felaktigt, att dess användande bör föranleda förslagets fall.

Talaren anförde också såsom en anledning till förslagets förkastande, att det sätt, hvarpå det följande lagförslaget — det i andra punkten omförmälda angående påföljd i vissa fall af parts uteblifvande i brottmål — är redigeradt, skulle medföra, att man för framtiden i mål, som i första instans handläggas af hofrätt, icke skulle kunna hemta den tilltalade. Men hvad hade konseqvenserna af denna anmärkning bort vara? Ingenting annat, än att han genom en reservation föreslagit en förändring, hvarigenom denna brist blifvit afhjelpt. Nu ber jag dock att få fästa uppmärksamheten på, hvad frågan här egentligen gäller. Den föregående talarens anmärkning afsåg, att då en person icke är häktad, kan hofrätten icke låta hemta honom vid första rättegångstillfället. Detta är ju alldeles rigtigt; men hvilka brottmål är det, som hofrätt behandlar såsom första instans? Det är, om jag går till 8 § rättegångsbalken: »stämplingar och förgripelser emot Konungen sjelf och dess kungliga hus eller rikets frihet; landsförräderi; rådslag med fienden; förbrytelser emot rikets råd, som röra deras embete» och slutligen »Konungens befallningshafvandes och underdomares embetsbrott». Hvad nu dessa sista beträffar, så veta herrarne samtliga, att i fråga om dessa brott är processen skriftlig: advokatfiskalen inlemnar ett memorial, som utställes till embetsmannens förklaring, och denne insänder sitt skriftliga svaromål; och att således i sådana mål hemtning icke behöfver komma i fråga, ligger i öppen dag. Går jag sedan till de öfriga brotten, så äro de uppenbarligen sådana, der den tilltalade i allmänhet är häktad. Jag vet nu mycket väl, att den föregående talaren skulle kunna från strafflagen framdraga ett slag af brott, nemligen smädelse mot prins eller prinsessa, der detta icke bör vara fallet, men jag tror icke, att det i fråga om dessa brott är af så stor vigt, om den tilltalade blir hemtad vid första rättegångstillfället eller vid det andra. Jag föreställer mig, att det på grund af hofrättens arbetssätt svårligen kan komma i fråga att behandla målet första gången det förekommer, utan om den tilltalade då icke kommer tillstädes, beslutar hofrätten, att målet skall företagas nästa dag, och då finnes det

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

ju tillfälle att hemta den tilltalade. Skulle nu verkligen detta vålla så stora olägenheter, så kan det ju hjelpas genom en lätt omredigering.

Hvad nu angår de andra anmärkningar mot det kongl. förslaget, som framställdes af den föregående talaren, så beror ju betydelsen af dem helt och hållet på, huruvida Kongl. Maj:ts proposition eller utskottets förslag skall antagas. Så t. ex. lade han det kongl. förslaget till last stadgandet, att om någon vill i brottmål väcka talan mot den, som är på fri fot, skall han låta honom till rätten stämmas enligt samma regler som i tvistemål. Detta har utskottet inskränkt till att gälla allenast om den, som för det brott icke är häktad. Nu tror jag, att man kan hafva olika åsigter om, huruvida det kongl. förslaget eller utskottets förslag är det för den för ett visst brott häktade lämpligaste eller mest fördelaktiga. Jag för min del tror — om jag ser saken från den häktades synpunkt — att det kongl. förslaget är bättre än utskottets förslag, enligt hvilket en person, som sitter i häkte för ett brott, skall, om han tilltalas för ett annat, nödgas behandla saken, som om han vore på fri fot, d. v. s. skaffa sig ombud o. s. v. Men derom vill jag icke tvista. Ligger det för förslagets framgång någon vigt på, att förslaget affattas så, som utskottet hemstält, så skall jag icke göra några svårigheter mot att acceptera utskottets redaktion.

Hvad frågan om stämningsmännens betydelse angår, så få vi ju tillfälle att tala vidare om denna sak, när vi komma till den paragraf, som handlar härom; men jag kan icke underlåta att redan nu framhålla, att frågan om betydelsen af den i rättegångsbalken förekommande föreskriften om sättet för stämningens delgifvande — huruvida detta är en formel föreskrift eller en bevisregel — är omtvistad. Den föregående talaren framhöll såsom en afgjord sak, att detta skulle innebära en formel föreskrift, men jag vill fästa hans uppmärksamhet på, att vid förslagets granskning i högsta domstolen en af domstolens ledamöter, som också varit universitetslärare, i sitt yttrande uttalade en mot den föregående talaren motsatt uppfattning, nemligen att stadgandet innebär en bevisregel, och med denna tolkning, som ju nog, fastän jag medgifver, det åsigterna äro delade, kan försvaras, innebär det kongl. förslaget ingenting annat än nu gällande regler med utbyte af »trovärdige män» mot »stämningsmän».

Hvad slutligen angår den af den föregående talaren framstälda anmärkning, att förslaget om stämningmäns antal och antagande och hvad dermed eger sammanhang skulle vara så felaktigt, att lagen på denna grund icke skulle vara acceptabel, så vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att när vi komma till detta lagrum, har ju kammaren tillfälle att i dessa afseenden fatta ett beslut af den beskaffenhet, att denna paragrafs lydelse icke behöfver utgöra hinder för lagens godkännande.

Jag tillåter mig endast att tillfoga, att då, såsom herrarne nogsamt veta, vid granskning af lagförslag uppfattningarna inom

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

juridiska kretsar alltid äro mycket skiljaktiga, så att kammaren aldrig torde upplefva den dag, då alla jurister äro ense om lydelsen af ett lagförslag, så torde kammaren icke göra orätt i att besluta sig för antagandet af ett lagförslag, som undergått granskning af högsta domstolen och vid denna granskning icke föranledt anmärkningar af den beskaffenhet, att förslaget icke borde upphöjas till lag, utan blott föranledt, att högsta domstolen förordat förändringar i vissa detaljbestämmelser. Sedan vidare detta förslag efter fullbordad granskning inom departementet undergått omarbetning, dervid man följt de flesta ledamöternas inom högsta domstolen åsigter eller, om i någon enda punkt så icke varit förhållandet, de skäl angifvits, som talat för bibehållande eller jemkning i detaljbestämmelserna på ett sätt, som icke fullt öfverensstämt med hvad af de fleste domstolsledamöterna blifvit hemställdt och sedan derefter förslaget undergått granskning i lagutskottet, som dervid i afseende å sistnämnda detaljbestämmelser än närmare anslutit sig till hvad inom högsta domstolen blifvit yttradt, så torde kammaren efter min uppfattning göra rigtigast i att icke på grund af olika åsigter angående lagens detaljbestämmelser förkasta förslaget. Förslaget innehåller dock många bestämmelser, som Riksdagen sjelf begärt, och som vid en opartisk granskning af förslaget torde befinnas vara förbättringar; och under sådana förhållanden synes den nu föredragna 1 §, angående hvilken några skiljaktiga meningar mellan Kongl. Maj:t och utskottet icke förekommit, böra godkännas, och kammaren således bifalla den nu föreliggande paragrafen, hvarom jag tillåter mig framställa yrkande.

Herr Afzelius: Tiden likasom ämnets natur bjuda mig att fatta mig mycket kort. Det kan icke vara lämpligt att redan nu, på förhand, ingå i en debatt om den ena eller den andra detaljfrågan och söka väga den ena åsigten mot den andra. Jag skall derför inskränka mig till att yttra några ord om förslaget i allmänhet.

Detta förslag är endast till volymen, till omfånget ett stort förslag. Det bär icke fram några nya eller stora tankar, det bringar icke å bane några stora reformer, som kunna blifva föremål för lifliga sympatier å ena sidan eller motsatsen å den andra. Hvad det här gäller är väsentligen rent praktiska lämplighetsfrågor, huruvida man bör inrätta sig på det ena eller andra sättet. Men när det är fråga endast om hvad som är det lämpligaste, finnas ju alltid flera möjligheter, och när det finnes flera möjligheter, finnas ju också flera åsigter. Det är alldeles klart och naturligt.

När förslaget undergick granskning i högsta domstolen, uti hvilken granskning jag hade äran deltaga, framställdes mot detsamma också åtskilliga anmärkningar. Vid den revision, förslaget sedermera undergått, hafva dessa anmärkningar i stor utsträckning blifvit beaktade, och jag får säga, att med de anspråk, jag har, föreföll mig den kongl. propositionen i det stora hela fullt accep-

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

tabel. Men när jag fick se utskottets betänkande, blef jag verkligen något häpen och något tveksam. Af 38 paragrafer var det blott 4, som lemnats orubbade. Af erfarenhet känner jag sådana der omskrifningars betydelse. De betyda stundom det, att sammanhanget i lagen, det inre sammanhanget, hållningen i lagen rubbas. Det upptäckes kanske först åratal derefter, hvilken skada derigenom vållats, hvilken förargelse det medför vid lagens tillämpning.

Som sagdt, det var med någon tvekan, som jag gick till läsningen af utskottets betänkande. Men jag blef angenämt öfverraskad, då jag fann, att åtminstone två tredjedelar af förändringarne bestodo i utbyte af ett ord mot ett annat, »mål» mot »sak», »utfärda» mot »gifva» och särskildt på många ställen »kungöra» mot »delgifva» m. m. m. m. Sådant kan omöjligen vara af beskaffenhet att inverka på ett lagförslags antaglighet. Jag kan för min del visserligen icke fullt instämma i det vackra vitsord, som min ärade vän gaf utskottet för denna dess etymologiska verksamhet. Men å andra sidan kan jag icke finna annat, än att dessa ändringar äro mycket oskyldiga: det är ofta nästan likgiltigt, om jag använder det ena eller det andra uttrycket. Tager jag således bort dessa rent språkliga ändringar, så återstå ganska obetydliga skiljaktigheter från Kongl. Maj:ts proposition. Utskottets ändringar bestå då väsentligen deri, att de skurit bort en eller annan nyhet, som fans i den kongl. propositionen. Ja, sådant kan man hafva och sådant kan man mista, utan att det gör något särskildt till saken. Slutligen återstå vissa tillägg och förändringar, som kunna vara mera dubiösa. Men i stort sedt, betecknar förslaget dock på det hela taget ett gifvet framsteg utöfver det nuvarande. Och när ett förslag icke är bygdt på någon farlig eller skadlig princip, när det gifvet står framför och förbättrar det, som vi hafva, då är jag med om saken, äfven om jag för min personliga del i afseende på en eller annan detalj skulle vilja säga: det der skulle jag kunna göra bättre. Och jag frågar min ärade vän, om han tror, att vi någonsin kunna träffa på ett lagförslag, som är sådant i alla detaljer, att vi kunna säga: det der är så bra, att ingenting vidare kan göras för att förbättra det. Men derför att icke alla detaljer äro sådana, att icke en ändring här eller der kan anses påkallad — och jag hoppas få under debattens gång framställa förslag i sådant syfte — tror jag icke, att man får säga, att förslaget icke förtjenar att antagas; och jag hoppas derför, att kammaren icke af sådana skäl på förhand beslutar sig för att kasta hela lagen öfver bord, utan ingår i en saklig diskussion af frågan för att på sådant sätt i hvarje särskildt fall söka åstadkomma det resultat, som är det bästa möjliga.

Herr Trygger: Jag skall be att få besvara några af de anmärkningar, som gjorts mot min framställning.

Först vill jag vända mig emot herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet. Han sade, att åtskilliga af de anmärkningar,

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

som jag gjort, icke vore fullt befogade, så mycket mindre som man i praxis vore af olika mening i de punkter, der jag framstält den nu gällande rätten gent emot förslaget. Så t. ex. sade han, att i fråga om genstämning vore i praxis icke den uppfattningen säker, att dermed afsåges en stämning till första rättegångstillfället, utan den kunde äfven gifvas till följande rättegångstillfällen. Jag hänvisar blott herrarne till att läsa 11 kap. rättegångsbalken: der får man se, om icke min uppfattning är den rigtiga; och hvad beträffar de åberopade rättsfallen, så hemställer jag, huruvida det icke i den var fråga om genstämning i populär mening och icke i den tekniska mening, hvarom jag talade. Detta visar för öfrigt, huru nödvändigt det är, för att undvika missförstånd, att tydligt och klart angifva i hvilken mening, man använder ordet genstämning, som ju har två betydelser; man borde således i den nya lagen slå fast, i hvilken mening ordet der tages. Anmärkningen, att utskottet sjelft gjort sig skyldigt till förbiseende och bristande konseqvens vid förändringarna i det kongl. förslaget, träffar, äfven om den vore rigtig, icke mig, utan bestyrker blott hvad jag sagt, att det är farligt att lita på utskottet, som haft så kort tid på sig för sitt arbete och följaktligen lätt kunnat göra sig skyldigt till förbiseende.

Vidare sades det af samme talare, att jag bort framställa ändringsförslag i de punkter, der jag varit af olika mening med utskottet och med det kongl. förslaget. Då vill jag nämna, att flera af de ändringar, som utskottet gjort, föreslagits af mig och äfven åtskilliga andra, som förkastats af utskottet.

Vidare nämndes det, att detta förslag utarbetats af chefen för justitiedepartementet, granskats af högsta domstolen och sedermera på nytt omarbetats i departementet, innan det framlades här — och derför borde man antaga det. Med afseende härå vill jag säga, att när högsta domstolen gjort en anmärkning, så kan den missförstås, och det finnes här ett sådant fall, der anmärkningen missförståtts och tagits i något annan betydelse, än den gjordes. För öfrigt kan det hända, att, när man vidtager ändringar på grund af högsta domstolens anmärkningar, konseqvensen brister på samma sätt, som den siste ärade talaren yttrade i fråga om utskottet: nemligen att det kunde hända, att den röda tråd, som fans i kongl. förslaget, förstörts genom utskottets åtgöranden.

Hvad vidare beträffar herr statsrådets yttrande, att ett lagförslag, som blifvit granskadt af högsta domstolen och som högsta domstolen icke ansett vara alldeles förkastligt, skulle ovilkorligen godkännas af Riksdagen, äfven om man hade åtskilliga anmärkningar att göra emot detsamma, så får jag säga, att vore denna uppfattning rigtig, så vet jag verkligen icke, hvarför Riksdagen skulle deltaga i lagstiftningsarbetet, utan då vore det så godt, att Kongl. Maj:t med högsta domstolen lagstiftade på egen hand.

Den siste talaren sade, att utskottets ändringar, med undantag af några få, blott bestode i smaksaker, som icke egde någon större betydelse, o. s. v. Jag är af alldeles motsatt uppfattning

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

med min ärade vän. I en lag finnes för mig icke smaksaker i fråga om konseqvens i uttryck; der får man icke använda uttrycken på samma sätt, som när man skrifver en roman, utan i samma betydelse måste man alltid återfinna samma ord, det må sedan vara huru liten omvexling som helst. Följaktligen äro utskottets förändringar icke oväsentliga, utan tvärtom synnerligen väsentliga.

Vidare frågade den siste talaren, om jag trodde, att vare sig han eller jag någonsin skulle träffa på ett lagförslag, hvarmed vi kunde vara nöjda i alla dess detaljer. Nej, det tror jag visst icke; hvar och en har ju sin individuella uppfattning. Men jag frågar: om man i väsentliga delar är missnöjd med ett förslag, skall man ändå antaga det? Det tror jag icke, att han vill vara med om.

Jag får säga, att jag icke hört framläggas några verkliga skäl emot hvad jag anfört i fråga om förslagets antagande, och jag ber derför fortfarande att få yrka afslag å detsamma.

Herr Hasselrot: Endast några få ord för att å utskottets vägnar yrka bifall till den föredragna paragrafen. Jag har rörande det föreliggande förslaget en olika uppfattning mot den siste talaren. Han ser saken med den skolade vetenskapsmannens, jag med den praktiske juristens ögon, och de slutsatser, hvartill vi komma, blifva derför också olika. Då han i detta förslag finner idel brister, ser deremot jag i detsamma förbättringar och väsentliga framsteg i den rigtning, som vid våra domstolar länge ansetts behöflig. Lagförslaget upptager, såvidt jag kan finna, allt väsentligt, som 11 kap. rättegångsbalken innehåller, och har vidare tillagt hvad som i Riksdagens skrifvelse hufvudsakligen afsetts, eller förkortning af stämningstiderna, samt derjemte, bland annat, nya bestämmelser om huru stämning skall delgifvas bolag och menigheter, allt förbättringar och förenkligar på områden, der hittills i saknad af bestämda lagbud praxis fått ordna förhållandena. Beträffande de speciella bestämmelserna kunna naturligtvis olika meningar förefinnas om hvad som är rigtigast och mest praktiskt, men dessa olika meningar hafva ju tillfälle att vid behandlingen af de särskilda paragraferna göra sig gällande. Det möter icke det minsta hinder att genomföra lagförslaget, äfven om ändringar i fråga om sådana detaljer skulle af kammaren beslutas, då dessa ändringar blott angå lämplighetsfrågor och ej kunna inverka på förslagets principer. — För öfrigt blifver en mycket stor del af den förste talarens anmärkningar undanröjd, om kammaren behagar bifalla den reservation, jag fogat till utskottets betänkande; en annan del af denne talares anmärkningar torde kunna framställas vid de olika paragraferna, så att han i denna ordning, derest kammaren behagar besluta i enlighet med hans mening, lämpligen bör kunna få de rättelser, han önskar.

Jag tror sålunda, att det föreliggande lagförslaget visserligen lika litet som något annat fyller alla fordringar på teoretisk fullkomlighet, men att det kan skäligen göra anspråk på att

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

blifva behandladt i detalj, och får jag derför yrka bifall till den föredragna paragrafen.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr vice talmannen i enlighet med derunder framstälda yrkanden propositioner, först på godkännande af den nu föredragna paragrafen och vidare på afslag derå, samt förklarade, efter att hafva förnyat den förra propositionen, sig anse densamma vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som godkänner 1 § i lagutskottets förslag till lag angående ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås paragrafen.

Vid slutet af den häröfver anstälda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—55;

Nej—27.

2 §.

Herr Afzelius: Jag skall tillåta mig föreslå, att kammaren måtte besluta att antaga endast första stycket af § 2 och sålunda utesluta det andra stycket. Förhållandet är, att i andra stycket blifvit insatt hvad som innehålles i en kongl. förklaring af år 1892 om att man får, i fall man så vill, stämma både part och vittnen i en stämning. I föreliggande lagförslag talas emellertid icke om stämning å vittnen, utan endast om stämning å parter, således är icke här rätta platsen för ett sådant stadgande som det af utskottet här intagna. Men dessutom är att märka, att § 34, som handlar om stämning till hofrätt, innehåller denna bestämmelse: »I öfrigt vare om stämning, som hofrätt gifver, lag som i fråga om stämning till underrätt.» Detta är en formulering, som icke passar i hop med andra stycket i § 2, ty till hofrätt stämmas icke vittnen på det sätt, som der säges. Jag kommer längre fram att göra hemställan om, att kongl. propositionens bestämmelse, att den nämnda lagförklaringen skall fortfarande gälla, må af kammaren antagas, men får nu yrka, att det andra stycket i den föredragna paragrafen måtte uteslutas.

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

Herr Hasselrot: Jag ber att få acceptera det af den föregående talaren gjorda yrkande, hvilket äfven blifvit antaget af Andra Kammaren — dock så, att det blir utskottets förslag i första stycket och icke Kongl. Maj:ts proposition, som bifalles.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att beträffande föreliggande paragraf endast yrkats, af herr *Afzelius*, att densamma skulle godkännas med uteslutande af sista stycket.

Sedermera gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande i oförändradt skick samt vidare på bifall till nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

3 och 4 §§.

Godkändes.

5 §.

Herr Leman: Som kammaren behagade finna, har jag reserverat mig mot den lydelse, lagutskottet gifvit denna paragraf. Då jag skref min reservation, affattade jag den emellertid med hänsyn till ett alternativ, som då var under öfvervägande af utskottets majoritet, men jag anhåller, för att bringa reservationen i öfverensstämmelse med utskottets slutliga förslag, att nu få formulera mitt yrkande sålunda, att jag hemställer, det kammaren måtte antaga följande lydelse af § 5: »Då stämning sökes, gifve käranden upp domstolen och svaranden samt hvad han i saken påstår och grunden derför» o. s. v. i enlighet med utskottets förslag.

Kongl. Maj:ts förslag innehåller, att käranden skall i stämningsansökningen uppgifva hvad han i målet påstår och grunden derför, och jag har i min reservation påpekat, att såväl i nya lagberedningens förslag som i nästan alla utländska processordningar stadgas, att käranden i stämningen skall uppgifva *grunden* för sin talan. Mig synes också otvifvelaktigt, att en sådan bestämmelse skall leda till förkortande af rättegångarna samt göra deras förlopp mycket redigare. Till stöd för min åsigt tillåter jag mig anföra hvad nya lagberedningen i detta ämne yttrat:

»Då stämning är grunden för rättegången i tvistemål, inses ock lätteligen huru vigtigt det är, att ansökan derom affattas med största möjliga redighet och bestämdhet. Erfarenheten ådagalägger dock beklagligtvis, att förhållandet i detta hänseende är ganska otillfredsställande.

Ofta nog lemna stämningarna så liten verklig ledning för domaren, att hans första åtgärd i domstolen måste blifva att så vidt möjligt genom förhör med parterna utröna, hvarom tvisten egentligen rör sig. Det förekommer också ej sällan, att parten

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

slutligen befinnes hafva med stämningen åsyftat något helt annat än hvad dennas mer eller mindre oklara eller ofullständiga ordalag tyckas angifva. Denna oklarhet medför naturligen många menliga följder, i synnerhet genom eljest onödig tidsutdrägt och deraf föranledda ökade kostnader för inställelse i målet, och leder sannolikt äfven stundom till materiel orätt eller rättsförlust.»

För mig förefaller det alldeles oförklarligt, hvarför ej vi i vårt land skola kunna hafva samma fordringar på en stämning, som man har i andra länder. Om mot en person blir instämd talan t. ex. om testamentsklander, tyckes det mig vara en berättigad fordran af den instämde att få veta, hvarför han stämmes; om detta sker, derför att käranden anser, att testator skulle hafva bortgifvit för mycket, eller att testamentet icke blifvit formenligt upprättadt, eller att vittnena varit jäfviga o. s. v. Enligt mitt omdöme borde svaranden genom stämningen få kännedom härom, så att han i tid kan bereda sig på sitt försvar. — Förhållandet är detsamma, om någon stämmes i påstående om utfående af ett visst belopp. Om käranden yrkar utbekomma t. ex. 2,000 kronor, borde han vara pligtig uppgifva, om han anser sig ega vanlig skuldfordran till detta belopp eller om han anser sig hafva så stort skadeståndsanspråk o. s. v.

Jag anhåller att få erinra, att, då vår nu gällande lag skrefs, folket i allmänhet icke var skrifkunnigt. Lagen talar ock derför icke med ett ord om *stämningsansökning*. I § 1 af 11 kap. rättegångsbalken talas nemligen endast om hvad *domaren* skall iakttaga vid stämnings utfärdande: »Vill man till annan kära; då eger Domaren gifva skriftlig stämning; och nämne han deri käranden och saken, så ock å hvad ort och dag den bör till svars komma, som stämd varder» o. s. v. Nu mera, då allmän praxis är, att käranden ingifver skriftlig stämningsansökning, torde det väl icke vara för mycket att fordra, att han deri äfven skall klart uppgifva både hvad han påstår och grunden derför.

På grund af hvad jag anfört, får jag hemställa om bifall till min reservation, sådan den af mig nu blifvit formulerad.

Herr Hasselrot: Det är ju så, att stämningen är begynnelsen och grundvalen för den följande rättegången, den utgör en handling, genom hvilken rättegången inledes och erhåller vissa gränser, hvaröfver den icke får sträcka sig. Man får icke döma öfver annat, än hvad som är stämdt, och ej heller i domen förbigå något, hvarom är stämdt. Hittills har det nu i vårt land varit tillräckligt att i stämningen blott upptaga de framstälda yrkandena, och domen kan sedan utgå från vare sig den ena eller andra grunden.

Nu har deremot föreslagits, att käranden i stämningen äfven skall uppgifva grunden för sitt anspråk, och gifvet är, att detta skulle komma att förenkla rättegångarna och göra dem kortare, ty man skulle då icke få döma på någon annan grund, än käranden åberopat. Om käranden klandrar ett testamente och såsom

grund för sitt klander uppgifver, att vittnena icke varit samtidigt tillstädes, skulle domen ej heller kunna grundas på något annat förhållande. Deremot skulle käranden sedermera inom preskriptionstiden kunna när som helst instämma nytt klander på en annan grund, såsom att det ena af vittnena varit jäfvigt, och när äfven detta klander misslyckats, skulle han kunna komma med ny talan på den grund, att testator gifvit mer, än lagen tillåter. Allt detta undviker man under nuvarande förhållanden, då man ej får döma mer än en gång om samma sak, men deremot får under rättegången åberopa hvilka grunder som helst för den talan, som blifvit väckt. Möjligen blir rättegången derigenom längre, men det blir dock allenast *en* rättegång, då det efter den föreslagna lagen skulle kunna blifva många olika rättegångar, och mig synes det vara af vigt, att en res judicata icke får å nyo tagas upp. Den föregående talaren och jag se saken ur olika synpunkter. Han ser kanske icke ogerna, att det blir många rättegångar, om ock korta; jag för min del ser helst, att rättegångarna bli så få som möjligt.

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

Jag ser i denna sak mera på svarandens än kärandens intresse samt tror, att det ligger i den förres intresse, att man tager den formulering, utskottet gifvit åt den föredragna paragrafen, och får jag derför yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Trygger: Till hvad den föregående talaren yttrat skall jag endast be att få tillägga, att jag tror, att herr Leman misstagit sig i hvad han sade om den utländska processrätten. Det heter visserligen i den tyska processordningen, att stämningsansökningen skall innehålla grunden för kärandens anspråk, men i Tyskland förefinnes en stor kontrovers om hvad detta betyder. Å ena sidan anser den stora massan af vetenskapligt skolade jurister, att ordet grunden här betyder rättsförhållandet, den individualisering af saken, som skiljer den från alla andra, hvaremot Reichsgericht äfvensom några andra domstolar, å andra sidan, fasthålla, att ordet betyder den faktiska grunden för kärandens anspråk. Skola vi i vår lag införa denna bestämmelse om att grunden skall uppgifvas, måste vi lösa denna fråga. Men under alla omständigheter synes det mig bättre att allenast bestämma, att käranden skall i ansökningen angifva saken, så att den kan skiljas från alla andra. Sedan får han under rättegången anföra sina faktiska grunder, och kommer han ej med dessa, duger det icke att efteråt börja ny process i samma sak på annan grund.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Rudebeck: Gent emot talaren på göteborgsbänken vill jag bemärka, att, om hos oss funnes ett utbildadt advokatstånd, så att äfven på landet alltid funnes tillgång till biträde af kunniga advokater, det ej vore så stor risk att antaga denne talares förslag, men sådana förhållandena nu hos oss äro, särskildt på

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken.

(Forts.)

landet, är det enligt min mening orimligt att fordra, att käranden skall i stämningen uppgifva grunden för sin talan. Följden af en sådan bestämmelse skulle visserligen kunna blifva, att rättegångarna förkortades genom ogillande af ett käromål af det skäl, att den i stämningen angifna grunden vore origtig, men i stället skulle uppkomma en oändlig mängd med nya rättegångar, ett förhållande, som ej för rättsökande parter kan vara till fördel. Man kan verkligen icke begära, att allmänheten på landet, lemnad utan biträde af kunnige sakförare, skall förstå att i stämningsansökningen fullständigt utveckla sin talan och deri bestämma grunden för sin talan, med den stora risk, att, om en annan grund bort angifvas, den instämda talan ogillas.

Jag ber derför att få yrka bifall till utskottets förslag å denna paragraf.

Herr Unger: Jag instämmer i sak med lagutskottets ordförande, men det exempel, han anförde till stöd för sin åsigt, tror jag icke vara så alldeles rigtigt valdt. Han sade, att man enligt Kongl. Maj:ts förslag, då ett försök att klandra testamente misslyckats på en grund, skulle kunna instämma nytt klander på en annan grund. Men detta går icke, ty man har nog redan under den första rättegången förlorat fatalierna. Detta visar också bäst, huru vådligt det är att bestämma, att grunden för käromålet skall uppgifvas i stämningen. Om en person har klandrat ett testamente på den grund, att vittnena icke varit samtidigt närvarande, men derpå, under målets handläggning, kommer under fund med, att de i stället varit jäfviga, så har han säkerligen, då detta upplyses, försuttit klandertiden och skulle således förlora sitt mål, fastän testamentet i verkligheten varit ogiltigt, men på en annan grund än den i stämningen angifna.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Annerstedt: Här kan icke vara platsen att ingå på någon utförligare framställning af skilnaden mellan grunden och saken. Jag föreställer mig, att 1734 års lagstiftare begagnade uttrycket »sak» såsom en föregående talare definierat ordet, eller så, att dermed skulle förstås saken såsom bestämdt individualiserad, och i den använda beteckningen skulle således ligga en fordran på, att stämningen skall vara så affattad, att deri icke blott yrkas en viss qvantitet eller en viss prestation, utan skola påståendena specificeras så, att man vet hvad frågan gäller. Dermed är man således redan inne på frågan, om ej grunden skall uppgifvas. Det medgifves gerna, att detta uttryck »grunden» till följd af förhållandenas egen natur icke kan vara så tydligt, att icke i åtskilliga rättstvister olika meningar skola förekomma om hur pass utförligt grunden skall angifvas, men det förefaller mig, att genom de antydningar, lagen gifver, såväl parter som stämningsutfärdare böra veta, huru de skola gifva stämningen en lämplig affattning.

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

Det var emellertid icke så mycket härom som icke fast mera om andra stycket i § 5, som jag anhåller att få yttra några ord. I detta andra stycke har utskottet gjort den inskränkning i nu gällande förhållanden, att endast medellös person skulle hafva möjlighet att på muntlig ansökning få stämning skriftligen uppsatt af domaren eller annan stämningsutfärdare. Detta har Andra Kammaren ansett vara alltför strängt och för allmänheten alltför betungande, och Andra Kammaren har derför med stor pluralitet antagit § 5 enligt den af Kongl. Maj:t föreslagna lydelsen. Jag får vid sådant förhållande yrka, att Första Kammaren måtte godkänna Kongl Maj:ts förslag i denna del.

Herr Afzelius: Jag ber att få fästa mig vid den punkt, herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet senast vidrörde, eller huruvida rätten att på muntlig ansökning erhålla stämning bör vara begränsad till dem, som äro medellösa. För min del håller jag här på utskottets förslag. Jag tror, att om det är något, man har rätt att fordra af en ny lagstiftning på detta område, så är det, att man skall ställa så, att man alltid må hafva klart för sig hvad det är parten sjelf begär, att man skall ega en handling med partens i skrift nedlagda petita, till hvilken man kan hålla sig. Enligt min tanke är det för öfrigt ganska olämpligt, att domaren, som sedan skall handlägga processen, sätter sig ned och efter samspråk med parten skrifver ut stämningen åt honom; måhända skall parten, när målet sedan kommer före, säga om affattningen af stämningen: »det var alldeles icke det, jag menade.»

Jag håller således i denna del på utskottets förslag, hvilket äfven öfverensstämmer med den hemställan, som gjordes vid lagförslagets granskning i högsta domstolen.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att i afseende på förevarande paragraf yrkats: 1:o) att densamma skulle godkännas; 2:o) att motsvarande paragraf af Kongl. Maj:ts förslag i ämnet skulle godkännas; och 3:o) af herr *Leman*, att åt paragrafen måtte gifvas följande lydelse: »Då stämning sökes, gifve käranden upp domstolen och svaranden samt hvad han i saken påstår och grunden derför; ege ock säga huru lång tid han för stämningens delgifning tarfvar. Ansökning om stämning skall göras skriftligen, utan så är att kärande, som är medellös, förklarar sig ej kunna ansökningen skriftligen uppsätta; i sådant fall må den muntligen göras.»

Härefter gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på godkännande af paragrafen i enlighet med utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

6—8 §§.

Godkändes.

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

9 §.

Herr Afzelius: På sätt redan af herr Trygger påpekats, har utskottet här gjort vissa redaktionsförändringar i det kongl. förslaget. Det är fråga om en svarande, som är borta och håller sig undan. Här har utskottet föreslagit en så lydande bestämmelse: »Derjemte skall, der svaranden inom riket har kändt hemvist, stämningen — — fästas å hans husdörr och uppläsas för *någon af* hans husfolk». Förut har det hetat hans husfolk. Detta är ett gammalt stadgande, det har gält sedan år 1871, således i 28 år, och mig veterligen har aldrig någon tvekan rådt i fråga om dess tillämpning. Meningen är tydligen den, att stämningsmännen skola kalla tillsammans svarandens husfolk, så att folket får vetskap om stämningen; men om man härvid skulle glömma någon, gör det visserligen icke något till saken. Skrifver man nu lagen så, som utskottet föreslagit, är det nog, om stämningsmännen leta reda på en enda, t. ex. en vallgosse, och för honom uppläsa stämningen, af hvilken han sannolikt icke begriper något. Detta förefaller mig icke vara någon lycklig ändring.

I den följande 10 § står enligt utskottets förslag: »och kan ej heller, vid efterfrågan hos *någon af* hans husfolk eller grannar» o. s. v. Förut har det stått: »hos hans husfolk eller grannar», men nu skulle man blott behöfva fråga en enda af dessa för att tillämpa det stränga förfarande, hvarom 10 § stadgar; och här är icke fråga blott om en af husfolket, utan äfven om grannarne. Inskränkningen skulle gälla bådadera; man behöfde vända sig till blott en enda också af grannarne.

På de skäl, jag nu anfört, ber jag att få yrka, att § 9 i utskottets förslag måtte antagas med den ändring, att på angifna ställe orden »någon af» utgå.

Herr Hasselrot: Jag ber att få instämma i den föregående talarens yrkande. I utskottet voro meningarne i förevarande hänseende delade, och en majoritet, till hvilken jag icke hörde, har inskjutit orden »någon af». Jag ansåg det ej vara skäl att reservera mig i en så liten fråga, men då ett ändringsförslag nu blifvit framställdt, ber jag att få yrka bifall dertill.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, att i afseende på den nu föredragna paragrafen endast yrkats, att densamma skulle godkännas med uteslutande af de å tionde raden nedifrån å sid. 21 i det tryckta utlåtandet förekommande orden »någon af».

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande af paragrafen enligt utskottets förslag samt vidare på bifall till nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

10 §.

Herr Afzelius: Af skäl, som jag nyss anfört, ber jag att beträffande denna paragraf få göra enahanda yrkande som i fråga om den näst föregående, och hemställer jag således, att § 10 måtte antagas enligt den af utskottet föreslagna lydelsen, men med uteslutande af orden »någon af» på de två ställen, der dessa ord förekomma.

Herr Almgren, Oscar: Jag har icke något yrkande att göra, men jag kan icke underlåta att nämna några ord angående ett önskningsmål, som förefunnits inom vida köpmannakretsar och som väntat sig att här blifva tillgodosedt. Man hade nemligen önskat ett särskildt stadgande om, att, när svaranden är köpman och en stämning på honom grundas å förhållanden, som röra hans näring, denna stämning må kunna med laga verkan kungöras hans prokurist — ett stadgande, som finnes i motsvarande tyska lag och hvilket här är synnerligen af behofvet påkalladt. Litet hvar af herrarne känna det beklagliga förhållandet, att prokuristbefattningarne i talrika fall missbrukas för att sätta den egentlige innehafvaren af affären i tillfälle att undandraga sig rättvisan. Nu har visserligen uppgifvits, att detta missförhållande lämpligast afhjelptes derigenom, att § 25 i firmalagen blefve ändrad, men jag har emellertid velat begagna detta tillfälle för att såsom ett önskningsmål framhålla, att till en kommande Riksdag framställning måtte göras i det af mig nämnda afseendet.

Såsom sagdt, har jag intet yrkande.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att beträffande föreliggande paragraf endast yrkats, att densamma skulle godkännas med uteslutande af de å andra och elfte raderna nedifrån förekommande orden »någon af».

Härefter gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande med den af utskottet föreslagna lydelse samt vidare på bifall till nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

11 §.

Godkändes.

12 §.

Herr statsrådet Annerstedt: Utskottet har i § 12 borttagit ett stycke, som det kongl. förslaget innehåller, åsyftande att underlätta stämnings delgifning, nemligen sista punkten, der det heter: »Lag samma vare, der eljest flere än tio skola stämmas i mål, som angår egendom eller rättighet, hvilken är för flera fastigheter samfäld.» Detta stadgande blef tillagdt egentligen af

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken.

(Forts.)

den praktiska anledningen att det i vissa trakter af vårt land, särskildt vid laga skiften i Norrland, förekommer, att det icke är bysamhällen, utan andra samhällen, som utgöra skifteslagen, och att utan detta tillägg den lättnad, som § 12 bereder vid delgifning af stämning å byalag, icke skulle gälla vid stämning å sådana norrländska skifteslag.

De skäl, utskottet anfört för borttagande af denna bestämmelse, äro tvenne. Först och främst skulle de förutsättningar, hvarpå stadgandet hvilar, endast sällan vara för handen. Emellertid torde de fall, hvilka, såsom jag nämnde, förekomma i de nordliga delarna af landet, vara af tillräcklig vigt att motivera ett stadgande sådant som det ifrågavarande.

Utskottets andra skäl är, att bestämmelsen, sådan den är affattad, skulle kunna gifva anledning till tvekan om sättet för stämnings delgifning för det fall, att fastigheterna ligga inom skilda församlingar eller inom skilda rätters domvärjo. Denna farhåga torde dock vara obefogad. Stadgandet är så affattadt, att stämningen skall uppläsas i församlingens kyrka och anslås å rättens dörr. Ligger jorden inom flera församlingar, bör stämningen således uppläsas i alla församlingarnas kyrkor. Och det fallet, att jorden ligger inom flera rätters domvärjo, torde vara ett fall, som icke kan inträffa, då det ju alltid måste vara någon rätt, som skall vara behörig att handlägga tvist om jorden, och på hvars dörr stämningen sålunda skall anslås. Man skall ju alltid taga ut stämningen till en viss rätt.

Slutligen får jag tillägga, att stadgandet icke gifvit anledning till anmärkning inom högsta domstolen.

Herr Hasselrot: Saken är nog icke alldeles så enkel, som herr justitieministern antydt. Det finnes många fall i vårt land, der till flere fastigheter höra en för dem gemensam jordlägenhet, belägen icke blott utom församlingen, utan äfven inom en annan rätts domvärjo. Om nu egare af sådana fastigheter stämmas rörande en dylik jordlägenhet, skola de stämmas icke till sin egen rätt, utan till den rätt, der jorden ligger. Stämningen skulle då uppläsas i kyrkan i den församling, der jorden ligger, och anslås på den rätts dörr, inom hvars domvärjo den finnes. Men icke få jordegarne vetskap om stämningen, derför att den kungöres i den församlingens kyrka och spikas på den rättens dörr. Det är visserligen sant, att en af delegarne finge reda på saken derigenom, att afskrift af stämningen skulle öfverlemnas till honom, men det står icke här, såsom i andra paragrafer i lagen för liknande fall föreskrifves, att denne delegare skall vara skyldig att underrätta de öfriga om stämningen.

Jag anser derför, att, om sådana bestämmelser som de nu ifrågavarande skola gifvas, de måste vara mycket mer specificerade och vidlyftiga, men svårigheten är just att kunna hitta på stadganden, som icke äro allt för invecklade. Då dessutom sådana rättegångar endast sällan torde förekomma och det derför icke

kan göra så mycket, om käranden har besväret att såsom hittills delgifva stämningen åt alla jordegarne, har utskottet trott det vara af praktiska skäl bäst att borttaga det ifrågavarande stycket och formulera paragrafen på sätt, som skett. Jag hemställer således om bifall till utskottets förslag.

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr vice talmannen yttrade, att i afseende på nu föredragna paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas, dels ock att paragrafen skulle godkännas med följande tillägg: »Lag samma vare, der eljest flere än tio skola stämmas i mål, som angår egendom eller rättighet, hvilken är för flera fastigheter samfäld.»

Sedermera gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på paragrafens godkännande i enlighet med utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

13—19 §§.

Godkändes.

Herr Leman: Som kammaren finner, har lagutskottet helt och hållet uteslutit § 20 i Kongl. Maj:ts förslag. §§ 20 och 21 i detta förslag innebära dock den förmån för allmänheten, att, om den rättsökande icke kan eller vill sjelf ombesörja delgifning af stämningen, han eger att, då svaranden vistas inom riket, men utom det län, der käranden bor, eller utom riket, för biträde med delgifningen vända sig i det förra fallet till Konungens befallningshafvande och i det senare till utrikesdepartementet. Nu har lagutskottet visserligen bibehållit rätten för käranden att få hänvända sig till utrikesdepartementet, men deremot strukit rätten för käranden att påkalla Konungens befallningshafvandes biträde. Herr Trygger yttrade, att det skulle blifva så dyrt att att vända sig till Konungens befallningshafvande, att tillåtelsen för den skull icke torde medföra någon fördel, och utskottet yttrar, att det går så lätt att få stämningar delgifna genom de juridiska byråerna. Men deremot vet jag — och jag tror mig i det fallet ega större erfarenhet än mången i kammaren — att det är dyrt, och att man ofta icke ens kan på förhand beräkna huru dyrt, att med det nu brukliga förfarandet stämma en aflägset boende svarande. Man kan få skicka stämningen genom tre och fyra händer, och ändå kan det vara förenadt med osäkerhet, om man lyckas anträffa svaranden. Den utväg, som här bjudes, skulle derför enligt mitt förmenande vara till största gagn. Om någon t. ex. i södra Sverige skall stämma en person i ett af de norra länen, är det verkligen ofta ganska svårt att få reda på till hvem han skall vända sig för att få stämningen delgifven, och det vore då en stor fördel att få vända sig till Konungens befallningshafvande, som sedan fortskaffade stämningen.

Jag ber ock att få upprepa hvad jag anfört i min reservation, att nemligen ingen är *skyldig* att begagna sig af denna utväg. Här

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

är endast fråga om en *rätt* att så göra, och när Kongl. Maj:t föreslagit, att Konungens befallningshafvande skulle vara pligtig att åtaga sig detta bestyr, får väl antagas, att Kongl. Maj:t funnit saken gå för sig. Utskottet vill emellertid icke dermed besvära Konungens befallningshafvande, men icke behöfver väl Riksdagen visa sig mer mån om Konungens befallningshafvande än Kongl. Maj:t sjelf.

Slutligen anhåller jag att få påpeka, att det mest konseqventa naturligen vore att genom rättens försorg låta delgifva stämningar. Så sker ock i många andra länder. Man behöfver blott taga ut stämningen och sedan verkställes sjelfva delgifningen genom offentlig myndighets försorg. Nu har jag visserligen till följd af våra säregna förhållanden ingen förhoppning, att vi skola kunna gå så långt, men i detta fall synes mig lagutskottet hafva kunnat bereda allmänheten en lättnad genom att tillstyrka Kongl. Maj:ts förslag, hvartill jag anhåller att få yrka bifall.

Herr Hasselrot: Det är visst icke, åtminstone från majoritetens sida, af undseende för Konungens befallningshafvande, som utskottet afstyrkt bifall till § 20 i det kongl. förslaget. Embetsmännen äro till för allmänhetens skull, och kunde de uti ifrågavarande hänseende vara den till hjelp, så vore det för visso godt. Utskottets skäl har varit hänsyn till allmänheten, det är från synpunkten af dess sanna bästa, som utskottet strukit denna paragraf. Der har föreslagits, att, om en person vill stämma en annan, boende utom länet, käranden skall ega att vända sig till Konungens befallningshafvande för erhållande af biträde vid stämningens delgifning, nemligen om han kan förskottera de kostnader, Konungens befallningshafvande anser för ändamålet nödiga. Och dessa kostnader torde alltid uppgå till en ganska rundlig summa, då det måste vara svårt för Konungens befallningshafvande att på förhand precis bestämma hvad delgifningen kan komma att kosta, särskildt som det kan erfordras många resor. Men härtill kommer, att, när parten för delgifning af stämning vändt sig till en sådan myndighet som Konungens befallningshafvande, parten säkerligen litar på, att han får delgifningen ombesörjd i rätt tid. Konungens befallningshafvande kan dock ej vidtaga annan åtgärd i ärendet än att skrifva till kronofogden, och kronofogden skrifver vanligen i sin ordning till länsmannen; länsmannen åter har kanske annat att göra och kan ej resa genast; möjligen träffar han ej heller svaranden vid det första försöket. Länsmannen får derför göra en ny resa för att delgifva. Allt detta tager dock tid, och derunder gå kanske vigtiga fatalier förlorade. Allmänhetens risk är i detta fall mycket mindre, om man vänder sig till en enskild person, än om man får anlita offentlig myndighet; och den enskilde bör dessutom kunna delgifva en stämning mycket billigare än en kronofogde eller länsman, som tager betaldt efter resereglementet. Och svårighet förefinnes ej att få rätt på enskilda, till hvilka man med förtroende kan vända sig, då öfverallt i städerna, ja, äfven i många orter på landet juridiska byråer äro

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

etablerade och så godt som öfver hela landet finnas köpmannaföreningars ombud och andra kommissionärer, som syssla med enskilda uppdrag. Den enskilde kommissionären har å sin sida ett särskildt och starkare intresse att fort och billigt verkställa ett uppdrag än tjenstemannen, som handlar å tjenstens vägnar, enär ett vilkor för fortfarande förtroende från allmänhetens sida är, att uppdraget verkställes så, att skälig anledning till missnöje ej förekommer.

Således tror jag — trots den rika erfarenhet den föregående talaren åberopat — att ingen svårighet möter för de rättsökande att få stämningar delgifna både billigare och säkrare än genom Konungens befallningshafvandes biträde, och då härtill kommer, att det af Kongl. Maj:t föreslagna sättet i många fall torde visa sig för den enskilde äfventyrligt och förlustbringande, har utskottet ansett lämpligast, att § 20 ur lagen uteslutes.

Herr statsrådet Annerstedt: I olikhet med den föregående talaren tror jag, att stadgandet i denna paragraf af Kongl. Maj:ts förslag är för allmänheten nyttigt. De olägenheter, han ansåg vara förknippade med förslaget, äro ju af den art, att det beror af den enskilde parten, om han vill underkasta sig dem. Han får veta, att han icke får någon hjelp i det förevarande syftet, derest han icke lemnar förskott. Har detta förskott varit för rundligt tilltaget, får han efter någon tid igen hvad han för mycket deponerat. Jag tror således icke, att det i förslaget medgifna tillvägagåendet skulle blifva oskäligt kostsamt för parten. Hvad åter angår den förlust af fatalier, som skulle kunna följa af dess användning, är ju att uppmärksamma, att användandet sker på den enskilde partens äfventyr. Han bestämmer sjelf, om han vill anlita den erbjudna utvägen eller icke. Jag anhåller att alltså få fästa uppmärksamheten derpå, att denna bestämmelse fans intagen i båda de äldre lagförslagen, hvarför det icke är någon nyhet inom lagstiftningen, som här föreslagits. Jag tror således, att denna utväg är till fördel för allmänheten, och att olägenheterna icke äro stora för myndigheterna i de fall, då medlet kommer till användande. I de flesta fall lärer dock icke blifva händelsen, att ifrågavarande delgifningssätt kommer att anlitas; ty om, såsom det uppgifves, det blir billigare att anlita byråerna, så hitta nog de enskilda vägen dit.

Herr Hasselrot: Endast ett par ord! Af herr statsrådet och chefens för justitiedepartementet anförande framgick, att dylika bestämmelser funnits i båda de äldre, med all rätt högt skattade förslag, som legat till grund för Kongl. Maj:ts proposition i denna del. Detta förhållande torde också vara ett starkt stöd för Kongl. Maj:ts förslag härutinnan, men jag fäster dock uppmärksamheten på, att sagda båda förslag äro så gamla, att de faktiska förhållandena väsentligen ändrats, sedan de afgåfvos. Att så är, bevisas ock deraf, att reservation till förmån för Kongl. Maj:ts för-

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

slag afgifvits endast af en utaf landtmännen bland Andra Kammarens utskottsledamöter, hvilka, om de känt behof af en dylik hjelp, säkerligen icke skulle hafva underlåtit att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition vid denna paragraf. Jag tror således, att stadgandet är i praktiken öfverflödigt.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att derunder yrkats, dels, af herr *Leman*, att 20 § i det af Kongl. Maj:t framlagda förslag till lag angående ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken, hvilken § af utskottet uteslutits ur dess förslag, skulle godkännas och inflyta i det under behandling varande lagförslaget, dels ock, af herr *Hasselrot*, att ifrågavarande paragraf måtte, såsom lagutskottet föreslagit, uteslutas.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr Hasselrots yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

20—30 §§.

Godkändes.

31 §.

Herr Trygger: Vi komma nu till den paragraf, som handlar om genstämning. Det har redan framhållits för kammaren, att, då det här är otydligt hvad med genstämning afses, och olika meningar äro derom rådande, ett förtydligande torde böra ske. Detta kan vinnas genom att ersätta några ord i paragrafen med andra. Det behöfves endast, att orden »eljest är pligtig att inom kortare tid svara» ersättas med »eljest är pligtig att å inställelsedagen svara». Jag begär icke, att kammaren skall på stående fot instämma i detta mitt förslag, utan hemställer om återremiss af denna paragraf, på det utskottet må blifva i tillfälle att skarpare formulera hvad med genstämning afses.

Herr Hasselrot: Jag instämmer i yrkandet om återremiss af denna paragraf, derför att den kan sammanhänga med bestämmelserna i 32 §, om hvilken jag skall yttra mig, då den föredragits.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att derunder endast yrkats, att den nu föredragna paragrafen skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande samt vidare på densammas återförvisning; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

32 §.

Herr Hasselrot: Såsom kammaren finner, har jag reserverat mig mot denna paragraf och för densamma föreslagit en annan

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

lydelse. Det förhåller sig så, som den förste talaren påpekat, att, enligt hvad hittills varit brukligt, man måst stämma inom behörig tid, för att målet skall tagas upp. Nu har Kongl. Maj:t häri gjort den ändring, att, oaktadt man eger detaljbestämmelser om stämningstid, dessa dock icke skola hafva någon betydelse, blott man stämmer före inställelsedagen, ty då skjuter domstolen upp målet så lång tid, att svaranden får lika lång tid att genmäla stämningen, som han eljest skulle haft stämningstid, hvarefter målet fortgår. Nu tror jag, lika med herr Trygger, att detta icke är någon lycklig förändring. Då preskriptionstiden i vårt land är så lång som den är, synes det billigt och rigtigt, att det fordras, att man skall hafva inom dess utgång fullgjort hvad lagen fordrar i afseende å stämning inom behörig tid. Jag instämmer jemväl med herr Trygger deruti, att jag icke fattar behofvet af olika stämningstiders bestämmande, om man skulle få stämma när som helst. Då vore det enklare och rationellare att bestämma, att stämning skulle ske inom preskriptionstiden, och att sedan domstolen skulle få bestämma huru lång tid som behöfdes för att derå svara. Och denna tid skulle då bestämmas efter målets beskaffenhet. Är det enkelt, får svaranden kortare tid; är det vidlyftigt, får han längre tid. Men lagen har icke vidtagit en sådan anordning, utan meddelat detaljerade bestämmelser om olika stämningstid. Det synes då icke rigtigt att sedan annullera dessa och säga, att de faktiskt ingen betydelse ega. Jag tillåter mig vidare fästa uppmärksamhet på ett enligt min mening origtigt uttryck i samma paragraf. Det står i andra stycket: »*Stämningstid* tillgodonjuter». Den tid, svaranden här får njuta till godo, är dock en annan tid, om också lika till längden. Någon stämningstid i egentlig mening kan han ju aldrig på detta sätt få tillgodonjuta. Han får en viss tid att svara i målet, men någon stämningstid får han icke efter delgifningen. Jag yrkar i afseende å denna paragraf bifall till den formulering, min reservation innehåller. Jag tillåter mig dervid påpeka, att jag i min reservation gjort undantag för genstämning, och detta af praktiska skäl. Förhållandet är, att, då t. ex. utländing till svensk domstol stämt svensk man, denne kan hafva svårt att hinna taga genstämning inom den derför bestämda halfva stämningstiden. Följden blir, att ett genkraf ofta måste gå genom särskild rättegång i utlandet, om svaranden skall få ut sin fordran hos utländingen, medan deremot denne — käranden — här tager ut sitt. Finge nu målen gå tillsammans, finge svaranden tillfälle att qvitta sin skuld mot sin fordran. Jag har derför i min reservation föreslagit rätt för domstolen att äfven, då käranden ej fått del af genstämningen inom stadgad tid, medgifva, att båda stämningsmålen ändock skola följas åt. Jag tror, att man härigenom går så långt, som kan fordras ur praktisk synpunkt, utan att lagens teoretiska fordran på viss stämningstid trädes för nära.

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

Herr Afzelius: Jag ber att få lägga ett godt ord för denna paragraf. Jag anser den göra en väsentlig tjenst i den materiella rättens intresse. Det fall, som här föreligger, är, att en person stämt en annan och att stämningen i laga form delgifvits denne, men att detta skett så sent, att han icke fått den beredelsetid, som bestämmelsen om stämningstid afser att gifva. I sådant fall säger lagen i denna paragraf: denna beredelsetid skall han få, om han icke sjelf afstår derifrån. Målet uppskjutes derför till en annan dag, men stämningen är icke ogild. Herr Hasselrot invänder nu, att det härigenom kan hända, att i vissa fall stadgad preskriptionstid förlänges. Skulle det då vara så farligt? För min del kan jag icke utan en viss känsla af obehag se, att den goda rätten går förlorad allenast på grund af en sådan invändning. Rättssäkerheten fordrar visserligen preskriptionstider, men hvad man har rätt att begära, det är att inom viss tid få veta, huruvida ett anspråk skall väckas, en klandertalan anställas; när saken kommer att *afgöras*, det är en öppen fråga, som alltid blir beroende af omständigheterna. Jag erkänner det formelt berättigade i den gjorda anmärkningen, men jag menar, att denna paragraf gör den materiella rätten en tjenst af den betydenhet, att den förtjenar bevaras.

Den anmärkning i afseende å uttrycket »stämningstid», herr Hasselrot gjort, och som gick ut på, att svaranden ej får tillgodonjuta just den tid, som är angifven i sjelfva stämningen, vill jag möta dermed, att stämningstid icke betyder den tid, som är angifven i stämningen, utan den, som minst skall förflyta mellan delgifningen och inställelsedagen. Uttrycket låter således enligt min mening väl försvara sig.

Af dessa skäl yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Trygger: Blott några få ord. Den föregående talaren sade, att denna paragraf vore i den materiella rättens tjenst. Ja, det kan den vara mången gång, men den kommer att vålla oordningar i processen, och man får icke söka tillgodose den materiella rätten på det sätt, att oreda uppstår i sjelfva processen, ty deraf blir dock den materiella rätten i sista hand lidande. De anförda skälen för dispensen från stämningstiden fordra endast, att det i lagen stadgas, att denna tid icke är ovilkorligt bindande, när käranden visar laga förfall, men icke att det får bero på hans godtycke att iakttaga stämningstiden eller icke. Jag kan icke begripa ett sådant tillvägagående och känner ej till något annat fall, der man går så till väga, att man först fastslår en viss tid och sedan säger: den tiden är icke bindande, den behöfver icke iakttagas, det må nu visas laga förfall eller icke! Vill man tillgodose den materiella rätten, så bör man göra en modifikation för den, som kan anföra laga skäl för att stämningen icke i tid delgifvits, men icke för andra, som sakna laga skäl. Jag anhåller om återremiss af paragrafen, då det kan vara svårt att här bedöma herr Hasselrots reservation.

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

Herr Unger: Det är visserligen sant, hvad herr Afzelius anförde, att det är obehagligt att, på grund af formella skäl, se den materiella rätten lida, men detta förhållande kan icke utesluta nödvändigheten af att hafva bestämda former och att också hålla på dem för att få reda i rättegången. Annars kan man ju med lika fog säga, att det vore hårdt för den, som vädjar en dag för sent, att icke få sin rätt pröfvad o. s. v. Jag tror, att det i alla land är stadgad en viss tid, inom hvilken stämning skall delgifvas; och försittes den tiden och gäller det fatalier, äro dessa förlorade. Blir ej påföljden denna, bryr sig ingen om att iakttaga stämningstiden, hvarigenom målens pröfning och afgörande fördröjas ett ting längre, än om, såsom nu, laga stämningstid ordentligen iakttages. Hvem skall betala kostnaden för det tinget? Naturligtvis käranden, som vållat det, derför att han stämt för sent. Hvem skall betala kostnaden för stämningen och delgifvandet af domstolens beslut? Ena delen af kostnaden skall svaranden, om han blir tappande part, betala, den andra deremot icke. Är detta icke närmare bestämdt, föranleder det oreda i rättegången, och i hvad fall som helst fördyras densamma, utan garanti för svaranden att få betaldt för eljest onödiga tingsresor.

Vidare har icke uttalats, huru det är att anse, om det är fråga om fatalier, som förloras, om ej saken instämmes till ett visst ting. Om man stämmer en dag före tinget, skulle väl fatalierna anses förvarade. Det är väl meningen. Men nu finnas stadganden i lagen, som afse, att tiden ej må af part förhalas. Om t. ex. en svarande part vill stämma om återvinning, skall han göra det till nästa ting, naturligen derför att käranden, som vunnit rättegången, en gång skall få ut sin rätt exekutivt. Men om nu förslaget godkännes, bryr han sig icke om att iakttaga laga stämningstid, utan stämmer t. ex. dagen före tinget och får då uppskof, så att käranden icke kan, såsom lagen velat tillförsäkra honom, få ut sin rätt exekutivt kanske på ett år. Ett annat fall, bland andra! Om kärande parten uteblir, så heter det, i 2 § 12 kap. rättegångsbalken, att stämmer ej käranden saken in och den fullföljer å nästa, vare svaranden för hans käromål fri. Detta lagens stadgande skulle genom antagande af det kongl. förslaget eluderas, ty om han stämde blott dagen före tinget, kunde saken i allmänhet då ej pröfvas, utan måste till annat ting uppskjutas. Skall man öfvergifva formerna, så att man icke behöfver iakttaga en bestämd stämningstid, kommer man in på ett sluttande plan, och det är då lika mycket skäl att öfvergifva alla andra dylika bestämda tider, vadetid, tid för revisionsskillings nedsättande m. m. Det är lika hårdt att förlora sin talan för bristande iakttagande af dessa tider som genom uraktlåtet iakttagande af laga stämningstid. För min del anser jag bäst återremittera denna paragraf och förenar mig derför i herr Tryggers yrkande derom.

Herr statsrådet Annerstedt: Tvenne talare hafva yttrat, att ett godkännande af Kongl. Maj:ts förslag skulle innebära det-

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

samma som ett upphäfvande af all ordning i processen, och att man sedermera icke skulle behöfva iakttaga några former. Jag tror, att man, då man förmenar detta, i det föreliggande förslaget inlagt vida mer, än som deri ligger. Det har länge inom praktiska kretsar varit ett öfverklagadt missförhållande, att våra stämningsregler äro så affattade, att, enär svaranden under vissa förhållanden kan göra det ganska svårt för käranden att på viss dag verkställa delgifningen, det kan i de fall, då preskriptionstid är i fråga, lätt inträffa, att svaranden genom sitt åtgörande kommer att åtnjuta en preskription, hvaraf han icke rätteligen borde komma i åtnjutande. Det rättskänslan mest sårande fallet är det, då svaranden just afser att omöjliggöra preskriptionstidens iakttagande. Den kärande, som rätt känner sin ställning, har visserligen medel att möta svarandens tillvägagående och åstadkomma utsträckning i preskriptionstiden på det sätt, att han begär stämning icke till närmaste rättegångstillfälle, utan till ett efterföljande. Begagnar han sig häraf, får han tillräcklig stämningstid och behöfver icke delgifva stämningen förr än å preskriptionstidens sista dag. Det kongl. förslaget afser att gifva en enklare utväg åt käranden för bevarande af hans rätt och att ändock bibehålla åt stämningstiden den betydelse, som den med rätta tillkommer. Det är af en föregående talare redan påpekadt, att med stämningstid åsyftas den tid, svaranden bör ega för att bereda sig på svaromålet. Med bibehållande af denna betydelse, åstadkomma förslagets bestämmelser tydligen, att man icke behöfver tillgripa ett särskildt tillvägagående för att förekomma, det svaranden, till följd af svårigheten att anträffa honom, kan åstadkomma preskriptionstidens utlöpande. Med anledning af den anmärkning, den siste talaren uttalade, vill jag också framhålla, att det ligger i öppen dag, att den omständighet, att en sak skall förekomma å nästa ting, alldeles icke innebär, att saken skall blifva då afgjord, ty vi veta, att åtminstone mera vidlyftiga processer icke blifva afgjorda på det ting, der de först förekomma. Genom den föreslagna affattningen af paragrafen blir dock äfven i sådana rättegångar, der det är föreskrifvet, att stämning skall uttagas till nästa ting, lagens fordran uppfyld, om blott svaranden instämmes före tingets början. Sedan kan han få uppskof för att svara. Han kommer då icke i sämre ställning, än om käranden begär uppskof för att utveckla sin talan, ett yrkande, som icke plägar afslås af domstolen. Under sådana förhållanden synes den föreliggande bestämmelsen stå väl tillsammans med ordning och reda i processen och böra af kammaren godkännas.

Herr Afzelius: Här har en talare frågat, hvartill stämningstid skall tjena, om den icke behöfver iakttagas; hvad betyder den då? Jo, den betyder, att käranden har *rätt* att fordra målets behandling å den dag, till hvilken han stämt, om stämningstiden iakttagits. Men det finnes icke någon motsvarande *skyldighet;*

svaranden har endast rätt att få beredelsetid, och sådan får han ju också enligt förslaget.

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

Herr Unger frågade: »Hvem betalar kostnaden?» Jag svarar: käranden! Obetingadt skall käranden, som vållat kostnaden, betala den — vare sig han vinner eller förlorar. »Men», genmäler man, »han kanske icke har något att betala med.» Visserligen, men det är icke något egendomligt för detta fall, det kan förhålla sig på samma sätt med alla andra kostnadsersättningar i en rättegång. Huruvida de komma att erläggas, är alltid osäkert.

Trodde jag, att, såsom här sagts, det skulle blifva oreda och oordning i processen genom denna bestämmelse, så skulle jag visserligen icke yrka bifall till paragrafen. Men jag kan alldeles icke finna, att en sådan följd skulle inträda, och jag står icke heller ensam om min mening, ty den delades af mina kolleger i högsta domstolen, när de lemnade förslaget i denna del utan anmärkning.

Herr Hasselrot: Jag begärde ordet för att ändra mitt förra yrkande till yrkande om återremiss. Jag vill dock äfven yttra några ord med anledning af hvad herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet anförde. Han har ju alldeles rätt i hvad han sade angående det fall, herr Unger påpekade, men om man i enlighet med särskilda bestämmelser i lagen stämmes till nästa ting, men delgifves stämningen så, att laga stämningstid ej åtnjutes, får man dock ej, såsom eljest kunnat ske, målet afgjordt vid första tinget, och i allmänhet går på detta sätt, till skada för svaranden, ett ting förloradt, hvilket i många fall, särskildt der endast ett eller två ting om året hållas, kan vara af ganska stor betydelse.

Jag tror, att man kan bevara den materiella rätten på ett enklare sätt än genom att annullera bestämmelsen om stämningstid, om man i stället förlänger tiden, inom hvilken stämning skall delgifvas. Anser man tiden för kort, förläng den då, men har man en så lång preskriptionstid, som man här i Sverige i allmänhet har, bör käranden få skylla sig sjelf, om han dröjer till sista tiden, så att han försitter sin talan. Då han har så lång tid som ett år på sig t. ex. för att klandra testamente eller förmyndareräkning, men icke söker göra det förr än så sent, att svaranden kan i sista stund hålla sig undan, så får verkligen den materiella rätten i det fallet vika. Jag tror, att man riskerar mera, än hvad talaren på stockholmsbänken ansåg, och att det är bättre att i hufvudsak behålla de stadganden härutinnan, som nu finnas.

Herr Rudebeck: Om jag, lika med talaren på stockholmsbänken, vore öfvertygad, att icke oreda i rättegången uppkomme genom detta ändringsförslag, skulle jag icke så bestämdt motsätta mig detsamma. Men jag tror tvärtom, att deraf föranledas afse-

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

värda oordningar. Dertill kommer, att då lagen bestämmer den tid, inom hvilken käranden skall delgifva stämning med svaranden, så synes mig lagen ock böra fordra, att denna bestämmelse iakttages, med påföljd här som i liknande fall, att käranden förlorat sin rätt.

Åtminstone kunde väl med skäl fordras af käranden, att han visade, det laga hinder mött för honom att delgifva svaranden stämningen inom den bestämda tiden. Men att helt enkelt låta käranden handla huru han vill och derigenom kunna uppehålla målet, det kan jag icke finna rätt eller passande. Jag yrkar återremiss för ändring af paragrafen.

Herr Leman: Jag har för min del i utskottet yrkat bifall till det kongl. förslaget, emedan jag ansåg detsamma innebära en gärd åt rättvisan. För mig framstår det nemligen såsom det högsta i all lagstiftning, att den materiella rätten må komma till heders, äfven om det i någon mån måste ske på bekostnad af den formella rätten. Formen bör aldrig få anses såsom det högsta af rätten; det högsta är, att hvad som verkligen *är* rätt ock blifver förklaradt *vara* rätt.

Denna fråga är för öfrigt icke ny. Nya lagberedningen uttalade härom:

»Enligt nu gällande lag är uttagen stämning ogill, om den ej tillställes svaranden inom den i lag föreskrifna tiden. Detta stadgande innebär en oskälig stränghet mot käranden och föranleder gång efter annan dertill, att hans talan, till följd af mellankommande preskription, afskäres. Den enda rimliga påföljden deraf, att svaranden icke fått åtnjuta föreskrifven stämningstid, synes vara att han ej må anses pligtig att inlåta sig i svaromål å den inställelsedag, hvarå stämningen lyder, utan först å efterföljande rättegångstillfälle, sedan uppskofsbeslutet blifvit honom inom laga stämningstid kungjordt, och han sålunda fått åtnjuta det honom tillkommande rådrum för svars afgifvande.» Nu har visserligen utskottets ärade ordförande sagt: »Man skall vara försigtig, då man har så lång preskriptionstid som i vår svenska lagstiftning; man skall icke stämma sista dagen. Ja, det är visserligen sant, men fall kunna förekomma, då man instämt målet 5 à 6 månader före preskriptionstidens utgång och då man ändock kan få svårighet att anträffa svaranden. Han kan hafva rest utrikes, när man söker honom — folk reser mycket nu för tiden — och resan kan hafva skett i det mest lofliga syfte samt ingalunda för att svaranden vill undandraga sig att anträffas med stämning. Men käranden kan dock hafva svårt att få reda på, hvar svaranden finnes. När man tror honom vara i Venedig, har han tör hända rest till Rom, och så vidare till ett annat ställe. Ingen dröjer gerna till sista dagen att delgifva en stämning, men förhållandena kunna vara sådana, att man ej medhinner stämningen förr. Parten kan möjligen ock dessförinnan sakna kännedom om sin rätt. Jag tror icke, att det verkar något ondt,

utan fastmer godt, om man gillar utskottets förslag, hvartill jag yrkar bifall.

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de derunder framstälda yrkandena propositioner, först på godkännande af nu föreliggande paragraf och vidare derpå att densamma skulle visas åter till utskottet; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

33 §.

Herr Hasselrot: Jag ber kammaren om tillgift derför, att jag tager ordet vid denna sena timme i förevarande fråga, men jag anser denna paragraf nästan för den vigtigaste i hela lagförslaget, och jag kan ej underlåta att med några ord förorda min reservation.

Det finnes som bekant tre grupper mål i vårt land, tvistemål, brottmål och mål, som ligga emellan dessa båda grupper, de så kallade qvasibrottmålen. De äro sådana, i hvilka man, utan att yrka ansvar, fordrar skadestånd eller ersättning för en verklig eller förment brottslig gerning. Dessa qvasibrottmål hafva behandlats olika vid olika domstolar, men praxis har allt mer och mer utvecklat sig derhän, att de behandlas såsom brottmål. För närvarande tagas de dock i allmänhet vid våra öfverdomstolar såsom civila eller brottmål allt efter den form, hvari de komma in. Gränsen är också mycket svår att draga upp; i ena fallet äro de mera civila, i andra fallet mera kriminella. Man kan tänka sig, att den kriminella påföljden är preskriberad. I alla små brottmål är ansvar förfallet efter två år, men för att erhålla skadestånd med anledning af brottet, har man en tid af tio år. Jag frågar då, om det är rimligt, att ersättningsfrågan, sedan ansvaret är förfallet, skall behandlas såsom ett brottmål, derför att den är baserad på ett förment brott. Frågan har kanske sin största betydelse för skogsafverknings- och åverkansmål. Kontrakten om afverkningsrätt sakna ofta tydliga bestämmelser — eller kan frågan röra sig om läget af en rågång eller dylikt —, men ersättningskrafven kunna gå på många tusen kronor. Faktiskt äro dessa mål civila, och jag ser ingen rimlig anledning, att de, emedan de grunda sig på en förment brottslig handling, skola behandlas såsom kriminella. Utgående från den uppfattning, att hvad som är en civil talan också bör såsom civilt mål behandlas, har jag föreslagit att dela 33 § i två, af hvilka den första lyder: »I brottmål, deri talan om ansvar ej föres, gälle angående stämning hvad här ofvan är för tvistemål stadgadt.» 34 § skulle deremot innehålla hvad i 33 § i utskottets förslag stadgas beträffande brottmål, deri ansvar yrkas.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr statsrådet Annerstedt: Den föregående talarens anförande gick derpå ut, att den klass af qvasibrottmål, han om-

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

talade, borde betraktas såsom civila mål, och deri kunde man måhända instämma med honom, om den frågan nu förelåg, huruvida sådana mål i alla afseenden borde rubriceras såsom civila eller brottmål. Men den frågan föreligger icke här, ty här är fråga endast om stämningen i dessa mål. I allt öfrigt skulle de fortfarande betraktas såsom brottmål, i afseende å forum, rättsmedel, omröstning till dom och så vidare. Då det enligt mitt förmenande vore ganska olämpligt att till de två klasser mål, vi nu hafva, civila och brottmål, skapa en tredje klass, hvilka skulle instämmas såsom civila, men i öfrigt följa reglerna för brottmål, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Afzelius: Lika med reservanten anser jag denna punkt vara en af de vigtigare i förslaget. Här träffar man nemligen ett stycke princip, här är fråga om en kompensation åt svaranden, något, som man kan gifva svaranden i ersättning för allt hvad man gifvit käranden i denna lag. Ty denna lag är framför allt en lag för käranden, afsedd att på olika sätt underlätta hans besvär med rättegångens inledande. Blefve reservationen antagen, skulle svaranden i skadeersättningsmål, der det ej vore fråga om ansvar, få tillgodonjuta stämningstid, han skulle icke behandlas såsom en presumtiv brottsling. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet syntes medgifva, att ur principiel synpunkt häremot intet vore att invända. Och hvad han anförde mot det i reservationen föreslagna stadgandet var endast, att man icke nu, samtidigt med detta, kunde taga något *vidare* steg i denna rigtning. Jag hemställer dock, huruvida icke, när vi ändra vår processlagstiftning på de partiella reformernas väg, vi också äro tvungna att göra dylika ändringar bitvis, steg för steg. Eljest komma vi aldrig någon väg framåt. Och det uppkommer icke genom den föreslagna förändringen någon skadlig återverkan på andra områden, ty i allt öfrigt behandlas dessa mål såsom brottmål. Jag skulle nog vilja närmare utveckla ämnet, men tiden medgifver det icke, och jag inskränker mig derför till att endast yrka bifall till herr Hasselrots reservation.

Herr statsrådet Annerstedt: Jag vill endast, med anledning af den förste ärade talarens fråga, huru man, om dessa mål icke öfverflyttades bitvis, eljest skulle gå till väga med desamma, meddela, att detta öfverflyttande enligt min uppfattning borde gå så till, att man utfärdade en särskild lag, hvarigenom det bestämdes, att dessa mål i alla afseenden behandlades icke såsom brottmål, utan såsom civila mål. På det sättet vunne man målet.

Herr Trygger: Jag skall be att få till alla delar instämma i herr Hasselrots reservation. Det går icke så lätt, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet föreställer sig, att förklara, det dessa mål skola i alla afseenden likställas med civila mål. I vissa afseenden måste de likställas med brottmål, i andra

kunna de likställas med civila mål. Då nu här är fråga om en lag om stämning, borde tillfället vara inne att i afseende derå göra ett bestämmande angående ifrågavarande mål. Jag yrkar bifall till herr Hasselrots reservation.

Lagförslag ang. ändrad lydelse af 11 kap. rättegångsbalken. (Forts.)

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas i enlighet med utskottets förslag, dels ock, af herr *Hasselrot*, att kammaren skulle, i stället för ifrågavarande 33 §, godkänna de två särskilda, med 33 och 34 betecknade paragrafer, som föreslagits i hans vid utlåtandet fogade reservation.

Sedermera gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr Hasselrots yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Som tiden var temligen långt framskriden, blef på framställning af herr talmannen den fortsatta behandlingen af det föreliggande utlåtandet uppskjuten till aftonsammanträdet.

Upplästes ett ingifvet läkareintyg af följande lydelse:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare herr bruksegaren *M. Nisser* är under närmaste tid i behof af fullständig hvila från arbete, och att jag med bestämdt uttalande uppmanat honom att för helsans vårdande vistas under nämnde tid vid utrikes kurort, intygas härmed. Stockholm 28 april 1899.

Tor Lamberg,
legit. läkare.

Kammaren åtskildes kl. 4,30 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.